

GLOBALISTI

**Pako Venezuelasta:
Siirtolaiskriisi koettelee
Latinalaista Amerikkaa**

**Huumori syrjinnän
aiheuttajana ja
purkajana**

**Joka kolmas tunti
nainen murhataan**

SYRJINTÄ

**Miten kielenkäyttö voi vaikuttaa
syrjinnän vähentämiseen?**

GLOBALISTI 2/2019

- 3 Pääkirjoitus
- 4 Changemakerin kuulumisia
- 6 Changemaker juhlii!

TEEMA: SYRJINTÄ

- 8 Saako tälle edes nauraa?
- 10 Ilmastoteknologia: uhka vai mahdollisuus alkuperäiskansoille?
- 13 Puheenvuoro: Valitettavasti valintamme ei tälläkään kertaa kohdistunut sinuun
- 14 Miten kielenkäyttö voi vaikuttaa syrjinnän vähentämiseen?
- 16 Joka kolmas tunti nainen murhataan

- 18 Pako Venezuelasta
- 24 Aiheuttiko geenimuunneltu siemen tuhansien intialaisten itsemurhan?
- 26 Tarkoitus pyhittää keinot? Yritysten viherpesu ja ilmastonmuutos
- 28 Radikalismi antaa roolin ja yhteisön
- 31 Kirja-arvosteluja: Intian inhimilliset kasvat ja Ilopangon vankilan naiset
- 32 Får man ens skratta åt det här?
- 34 Orsakade genmodifierade frön tusentals indiers självmord?

S.18 PAKO VENEZUELASTA

CHANGEMAKER

Changemaker on Kirkon Ulkomaanavun nuorisoverkosto, joka muuttaa maailmaa. Kouluttaudumme ja kampanjoimme kehitysmaihin liittyvistä kysymyksistä. Vaikuttamistoimintamme pääteemoja ovat rauha, talous ja ympäristö. Toimintamme on nuorten itse suunnittelemaa ja toteuttamaa.

Painotuote
441 032

Ympäristömerkitty
painolaitos 4041 0032

PEFC™
PEFC/02-31-120

PEFC Certified

Tähän tuotteeseen
käytetty puu on
peräisin kestävästi
hoitetuista metsistä
ja valvotuista kohteista

www.pefc.org

KÄVELEVÄ HUUTO- JA KYSYMYSMERKKI

PÄÄTOIMITTAJA: Kaisu Kinnunen

"Seison yksin koulun pihalla katse maahan luotuna ja näprään samalla vaaleanpu-naisia villahanskojani. En tiedä, miten päin minun tulisi olla, jotta olisin mahdolli-simman huomaamaton, mahdollisimman näkyvätön. Tiedän, että en kuulu muiden joukkoon. Minulle on osoitettu oma paikka, jossa minun tulisi olla yksin kaikki välitunnit. Pensaiden vieressä, pihan perällä, kaukana muista."

Katkelma on suoraan päiväkirjastani alakoulun viimeiseltä luokalta. On erittäin surullista, että olen kirjoittanut olevani kuu-lumaton muiden joukkoon, vaikka muut sulki-ivat minut heidän ulkopuolelleen. Ja kun minut oli pysyvästi suljettu muiden ulkopuolelle, aloin itsekin sulkemaan itseni muiden ja maailman ulkopuolelle. Aloin elää omassa maailmassani.

Pitelet käsissäsi Globalisti-lehteä, jonka teemana on syrjintä. Kun yritin miettiä tätä pääkirjoitusta varten, mitä syrjintä tarkoittaa, huomasin, miten vaikeaa käsitellä on lopulta määritellä. Syrjintä on ainakin yksilön ulkopuolelle sulkemista. Se on yksilön alistamista ja nöyryyttämistä. Se on toisen ihmisen vahingoittamista. Se on syrjijän itsensä osoittamista paremmaksi kuin syrjitty.

"Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakau-muksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuh-teiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella."

Sitaatti on suoraan yhdenvertaisuuslain kolmannelta luvulta. Me kaikki tiedämme, että syrjintää kuitenkin jatkuvasti tapahtuu. Se on ympärillämme, se on keskuudes-samme. Mikä syrjinnän kitkemisessä voikin olla niin vaikeaa? Tiedostamme sen olemas-saolon, mutta silti sitä vain tapahtuu.

Tiedostamme esimerkiksi, että Suomen romaniväestöstä lähes 70 prosenttia on tuoreen selvityksen mukaan kokenut syr-jintää viimeisen vuoden aikana. Puhumat-takaan vaikkapa Myanmarin rohingya-mus-limeihin kohdistuneesta vuosikymmeniä jatkuneesta vainosta ja syrjinnästä, joka on viime vuosina johtanut karmeudessaan äärimmäisyyteen – maan etniseen puhdis-tukseen.

Tiedostamme myös, että syrjinnän taus-talla on usein jokin vahva tunne. Itse koen syrjinnän johtuvan usein pelosta, jonkin itselle vieraan pelosta. Syrjinnän taustalla on myös merkittävää empatian puutetta

toista ihmistä kohtaan. Joskus taustalla on varmasti tietämättömyyttä ja koulutuksen puutetta.

Olennaisinta mielestäni on keskittyä poh-timaan sitä, mitä yksilö itse voi tehdä syr-jinnän vähentämiseksi. Lehdessä tutkimme sekä globaalisti että lokaalisti syrjinnän teemaa. Toivon mukaan lehden tarjonta herättelee lukijaa pohtimaan syvällisesti syrjintää ja sen pitkälle kantavia vaikutuksia sekä mahdollisia ratkaisuja syrjinnän vä-hentämiseksi. Käsittelemme muun muassa niin huumoria syrjinnän aiheuttajana ja pur-kajana kuin arkipäiväisenkin kielenkäytön vaikutusta syrjintään. Lukija myös pääsee esimerkiksi sukeltamaan Latalaisessa Amerikassa tällä hetkellä vellovaan siirto-laiskriisiin sekä naismurhiin.

Vaikka olin päätyä tekemään itsemurhan vuosia jatkuneen systemaattisen syrjinnän ja kiusaamisen seurauksena, uskon, että kaiken piti mennä lapsuudessani kuitenkin niin kuin meni. Ilman omakohtaista koke-mustani syrjinnästä en olisi ihmisoikeuksia puolustava ja kävelevä huuto- ja kysy-mysmerkki, kun näen ympärilläni syrjintää. Osaan sukeltaa omaan maailmaansa sul-keutuneen ihmisen maailmaan ja kysyä: onko kaikki hyvin?

LEHDEN TOIMITUS

Eteläranta 8, 00130 Helsinki,
toimisto@changemaker.fi
www.changemaker.fi

Päätoimittaja: Kaisu Kinnunen

Toimitussihteeri: Aaro Immonen

Toimituskunta: Reetta Harkko,

Nina Jokirinne, Marisa Kettunen, Essi Kurki,

Ella Lautaniemi, Maija Luhtasela, Sofia

Marin, Iida Markkanen, Petteri Näreikkö,
Terhi Raikas, Kirsi Silanterä.

Avustajat: Helena Parkatti, Linnea Parkatti,
Julia Sivonen

Taitto: Mikael Björkman

Kannen kuva: Patrick Meinhardt. Kuvassa
Edie Keis Ismail, joka työskentelee opetta-jana erityislasten koulussa Ugandassa.

Takakansi: Julia Sivonen

Painopaikka: Erweko, Oulu

ISSN-L 2323-5128

ISSN 2323-5128 (painettu)

ISSN 2323-5136 (verkkojulkaisu)

CHANGEMAKERIN KUULUMISIA

KOONNUT: Anni Valden KUVAT: Changemaker Finland

VAIKUTTAMISTOIMINNAN ABC-KOULUTUKSET KOKOSIVAT YLI 50 OSALLISTUJAA

Kevään 2019 aikana Changemaker järjesti kolmiosainen vaikuttamistoiminnan ABC-koulutuksen. Koulutuksissa tutustuttiin vaikuttamisen eri muotoihin ja pohdittiin omia mahdollisuuksia vaikuttaa oikeudenmukaisemman maailman puolesta.

Helmikuussa alkoivat A-koulutukset, jotka toteutettiin vapaaehtoisten voimin Turussa, Jyväskylässä, Tampereella, Espoossa ja Helsingissä. Vapaaehtoiset olivat ennen kouluttamista osallistuneet Changemaker-koordinaattorien järjestämään kouluttajakoulutukseen. A-koulutuksissa käytiin vaikuttamistoiminnan perusteita ja perehdyttiin tempauksien ideointiin ja järjestämiseen.

B-koulutuksissa syvennyttiin viestinnän keinoihin vaikuttamistoiminnassa ja ne järjestettiin Tampereella ja Helsingissä. Koulutusarjan huipennus järjestettiin Helsingissä ja kouluttajana oli huikea Laura Kolehmäinen Ilmastoveivi-kampanjasta. Koulutukset keräsivät yhteensä yli 50 osallistujaa ja saivat paljon positiivista palautetta.

Seuraa Changemakerin kalenteria, jos koulutukset tai niissä kouluttaminen kiinnostavat. Ensi syksynä on luvassa entistäkin hienompi ja upeampi vaikuttamisen ja koulutusten kausi!

TULE MUKAAN VAIKUTTAMISTOIMINTAAN!

Haluaisitko vaikuttaa oikeudenmukaisemman maailman puolesta? Jos vastasit kyllä, tule mukaan – nuorisoverkosto Changemaker on olemassa sinua varten. **Lisätietoja osoitteesta www.changemaker.fi.**

CHANGEMAKER

CHANGEMAKERIN KANSAINVÄLISESSÄ TOIMINNASSA UUSIA TUULIA

Changemaker-verkosto sai alkunsa 27 vuotta sitten Norjassa. Suomeen Changemaker perustettiin vuonna 2004 ja vietämme 15-vuotisjuhlaa tulevana syksynä. Olemme tehneet paljon yhteistyötä norjalaisen sisarverkoston kanssa kaikkina näinä vuosina ja olemme lähettäneet nuoriamme puolin ja toisin koulutusleireille. Norjan verkoston lisäksi muista maista on tullut vapaaehtoisia kertomaan tekemästään vaikuttamistoiminnasta kotimaissaan.

Changemakerin kansainvälinen toiminta sai uutta tuulta alleen, kun Changemakerin tiimin varapuheenjohtajasta **Sinituuli Suomisesta** tuli ACT Alliance -verkoston nuorten osallisuutta käsittelevän toimintaryhmän puheenjohtaja alkuvuodesta 2019.

ACT Alliance on Kirkon Ulkomaanavun kaltaisten kansainvälisten avustusjärjestöjen kattojärjestö. Tiimin varapuheenjohtaja vastaa Changemakerin kansainvälisistä suhteista ja toiminnasta. Vuonna 2019 sattuu olemaan vielä Suomen Changemakerin vetovastuu Changemaker International -verkostossa. Tämä kokoaa eri maiden Changemaker-verkostot jakamaan kuulumisiaan ja kokemuksiaan vaikuttamistoiminnasta.

Kansainvälisiä kuulumisia saatiin myös maaliskuussa järjestetyn Changemaker-illan muodossa, jossa aiheena oli vuoden 2018 YK:n ilmastokonferenssi COP 24. Suomen Changemaker lähetti kaksi changemakeria **Anni Valdenin** ja **Helmi**

Nevalaisen seuraamaan konferenssia Puolan Katowiceen ja verkostoitumaan muiden paikalla olleiden nuorisjärjestöjen kanssa. Annin jakamat kokemukset Changemaker-illassa kuvasivat kansainvälisen ilmastovaikuttamisen kiemuroita ja mahdollisuuksia. Kokemus oli erityinen Annille ja Helmille, ja Changemakerin tavoite on tarjota jatkossakin tällaisia mahdollisuuksia vapaaehtoisilleen. Tulevissa Changemaker-illoissa kuullaan lisää kansainvälisestä toiminnastamme ja ideoidaan yhdessä, miten vapaaehtoiset haluavat toteuttaa kv-toimintaamme. Tulevista kv-toimintaan liittyvistä tapahtumista tullaan tiedottamaan nettisivuillamme, uutiskirjeessä sekä somekanavissamme.

CHANGEMAKER JUHLII!

TEKSTI: Minna Mannert KUVAT: Changemaker Finland

Changemaker Finland täyttää tänä vuonna 15 vuotta ja juhlii tapahtumarikasta historiaansa. Vuosien saatossa on ollut paljon tempauksia ja vakavaa sekä hauskaa vaikuttamista. Changemakerin perustajajäsen ja ensimmäinen koordinaattori Minna Mannert kertoo, mistä kaikki alkoi.

Changemaker Finlandin ensiaskelmat otettiin kesällä 2004, kun Kirkon Ulkomaanapu lähetti minut 23-vuotiaana opiskelijana Norjaan tutustumaan heidän ulkomaanapunsa Changemaker-verkoston Sommer-SNU:hun eli kesäkoulutukseen.

Itse olin silloin Helsingin seurakuntien nuorin luottamushenkilö ja KUAn vapaaehtoinen yhteysenkilö ja olin monesti miettinyt, miksei KUA:n yhteydessä voisi olla omaa nuorten vaikuttamistoimintaa. Kävi ilmi, että KUAn välillä oli samanlaisia mietteitä. He olivat kuulleet, että Norjassa on erityisesti kehityspoliittiseen vaikuttamistoimintaan keskittynyt nuorten Changemaker-verkosto. Verkosto oli Norjassa tunnettu kekseliäistä ja luovista tempauk-

sistaan, kuten katuteatterista. Changemakerin toimintatavoissa yhdistyivät ennen kaikkea luovuus ja nuorten osallisuus. Kampanjoissa tarkoitus oli kertoa kehityspoliittikan kiemuroista ihmisille ymmärrettävällä tavalla ja vedota päättäjiin ajankohtaisissa oikeudenmukaisuuden kysymyksissä.

Ajatuksena oli antaa nuorille mahdollisuus muuttaa maailmaa omalla toiminnallaan ja edistää globaalia oikeudenmukaisuutta yhteiskunnan ja kirkon piirissä. Verkosto oli katsomuksellisesti avoin, mutta kristillinen toivo motivoi toimintaan.

Syksyn 2004 aikana toiminta alkoi hahmottua ja ensimmäisiä toimintamuotoja olivat lukupiiri, keräytempaukset ja Globalisaation oikeudenmukaisuus -seminaarit.

Mukaan tuli muutamassa kuukaudessa paljon opiskelijoita.

Talvina 2005 ja 2006 Changemaker ryhmä leiriytyi puolijoukkueletteltoihin Helsingin keskustaan viikoksi. Ydinryhmään kuului toistakymmentä opiskelijaa molempina vuosina. Telttakampanjoiden tarkoituksena oli havainnollistaa niiden ihmisten todellisuutta, jotka joutuvat selviytymään alle 2 eurolla päivässä, joten sen mukaisesti oli mm. suunniteltu leiriin niukat ateriat. Kampanjat järjestettiin hallituksen budjettineuvotteluiden aikaan ja tarkoituksena oli muistuttaa Suomen kehitysyhteistyömäärärahojen nostamisesta 0,7 prosenttiin BKT:sta. Se oli silloin Suomen tavoitteena vuodeksi 2010.

Changemakerin vuoden 2011 pääkampanja keskittyi kehitysmaiden epäoikeutettuihin velkoihin ja erityisesti Costa Rican sairaalalaitetapaukseen.

Kampanjat poikivat muun muassa historian ensimmäisen kehitysyhteistyötä koskevan välikysymyksen eduskunnassa ja lisäyksiä määrärahoihin kesän budjettiriihessä. Mediaosumia oli yli 100 per kampanja ja teltoilla vieraili paljon silmäätekeviä presidentti **Halosesta** lähtien muun muassa filosofi **Esa Saarinen**, runoilija **Tommy Tabermann**, rauhankasvattaja **Helena Kekkonen** ja Keskon silloinen yhteiskuntavastuujohtaja. Telttakylissä oli näyttely kehitysyhteistyöstä ja erilaista kulttuuriohjelmamaa, mm. jazz- ja gospel-konsertti. Myös KUA:n toiminnanjohtaja **Antti Pentikäinen** yöpyi teltoissa jonkin yön. Paukukupkalla toteutetut leirit olivat toteuttajilleen yhteishenkeä nostattava mutta myös fyy-

Ruut Luukkonen asevientä käsittelevän kampanjan tempauksessa 2012.

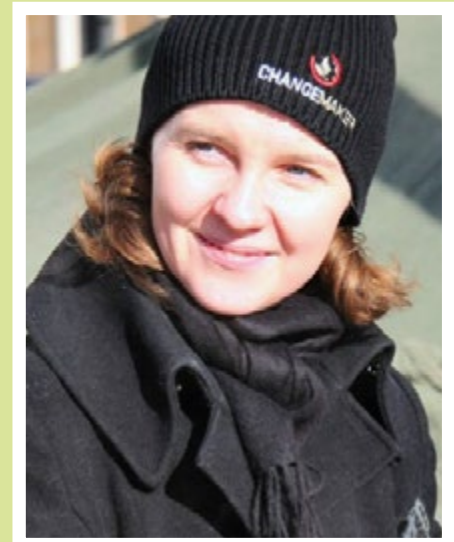
Runoilija Tommy Taberman kiinnittämässä terveisensä kahden euron -kampanjan kumppanuuden patsaaseen.

sisesti ja henkisesti rankka kokemus. Kaikki pääsimme tekemään kampanjavalmisteluissa jotain sellaista, jota emme ennestään osanneet ja olimme hyvin innostuneita asiastamme sekä kampanjan saamasta laajasta huomiosta. Oli jännittävää päästä esiintymään valtakunnallisessa TV:ssä.

Myös käytännön tempausvalmistelut olivat jotain ennen kokematon. Muistan maalanneeni banderolleja työpaikani Kirkkohallituksen autohallissa ja kuivatelleeni niitä pannuhuoneessa tempausten jälkeen. Taisimme olla Kirkkohallituksen vaksien näkökulmasta varsinaisia kauhukakaroita. Meitä kuitenkin kannustettiin todella paljon ja ihmeteltiin, että Suomessa kukaan ei ollut tehnyt mitään vastaavaa.

Lähdin mukaan tuomaan Changemakera Suomeen, koska koen että globaalissa oikeudenmukaisuudessa on tärkeä kiinnittää ongelmien juurisyyihin huomiota. Changemaker tarjosi ja tarjoaa paikan tällaiseen vaikuttamiseen, joka ei tyhjene pelkkään hyväntekeväisyyteen. Changemake-

rissa opin paljon uusia taitoja myöhempää työuraa varten. Changemakerin jälkeen lähdin EU-projektiin johtamaan kansainvälistä reilun kaupan vaikuttamisverkostoa. Tällä hetkellä työskentelen Planilla globaaliskasvatuksen ohjelmapäällikkönä.

Minna Mannert, kahden euron kampanjasta.

CHANGEMAKER

HALUAISITKO TULLA IDEOIMAAAN,

miten Changemakerin huikeaa taivalta juhlitaan ensi syksynä? Kerro kiinnostuksestasi ideoida ja järjestää juhlia muiden changemakereiden kanssa laittamalla viestiä osoitteeseen toimisto@changemaker.fi tai puheenjohtaja@changemaker.fi.

SAAKO TÄLLE EDES NAURAA?

Miten huumori voi purkaa rasistisia ja seksistisiä ennakkoluuloja, ja milloin se vain vahvistaa jo olemassa olevia stereotyyppioita?

Melkein kaikki meistä ovat törmänneet seuraavaan tilanteeseen kaveriporukassa läppää heittäessä, somea selaillessa tai stand up-keikalla: joku kertoo vitsin, joka sisältönsä vuoksi saa naurunremahduksen sijaan aikaan hämmennystä, ärsyyntymistä tai pahastumista. Usein syynä tähän on se, että letkauksen huumoriarvo – joko avoimesti tai hieman peitellymmin – perustuu rasistisiin, seksistisiin, homofobisiin tai muuten syrjiviin lähtökohtiin. Monet uskovatkin, että tiettyjä yhteiskunnallisesti kipeitä aiheita, kuten rasistisia väkivallante-koja tai raiskauksia, ei voida koskaan työstää huumorin avulla. Toisella ääreläidalla taas ovat ne henkilöt, joiden mielestä vitseistä loukkaantuminen on vain herkkänahkaisuutta. Heille huumoriin ydintä on nimenomaan se, ettei herjanheitolle mikään ole pyhää.

Tämän ristiriidan ratkaisemiseksi on ensiksi hyvä ymmärtää muutama asia huumorin perusluonteesta. Osa huumorin hohdosta – ja ongelmallisuudesta – on siinä, että se perustuu suurilta osin yllättäviin assosiaatioihin, totuuden venyttämiseen ja liioittelemiseen, eli juuri niihin elementteihin, joita normaalissa asiakeskustelussa pidettäisiin asiattomina. Loukkaavan huumorin kyseenalaistaminen voi siksi olla erittäin hankalaa, ja usein puolustukseksi tuntuu kelpaavan ”se oli vain vitsi” tai ”nykyään ei sitten voi vitsailla yhtään mistään ilman että joku suuttuu”. Tällöin oletetaan, ettei huumorilla ole merkitystä todellisuuden kannalta, ja että vitsien ongelmallisiin puoliin takertujat haluavat vain torpedoida hyvän heiton. Huumori on kuin vastuusta vapaata vyöhykettä, missä vit-

sinkertoja voi käyttää kieltä luovasti välittämättä niistä merkityksistä, joita muut saattavat vitseihin liittää. Tällainen näkökulma on kuitenkin monella tavalla ongelmallinen, sillä lausutun sanan, yleisön reaktion ja laajempien yhteiskunnallisten rakenteiden suhde on hyvin monimutkainen.

VITSINKERTOJAN TAUSTALLA ON VÄLIÄ

Hyvänä esimerkkinä huumorin kompleksisesta luonteesta voidaan pitää brasilialaisen jalkapalloilijan **Dani Alvesin** reaktiota, kun hän joutui kohtaamaan rasistista huuteluuta Barcelonassa vuonna 2014 pelaamassaan ottelussa. Rasististen pilkkahuutojen lisäksi vastapuolen joukkueen kannattajat imitoivat viidakkoääniä aina Alvesin hallitessa palloa, ja lopulta joku päätyi heittämään banaanin Alvesin jalkoihin. Suuttumisen sijaan Alves vastasi eleeseen haukkaamalla palan banaanista mennessään antamaan kulmapotkua. Alves onnistui kääntämään rasistisen asetelman pääläelleen yllättävällä ja ilkkurisella eleellään, mutta samalla hän saattoi tahtomattaan vahvistaa olemassa olevia asenteita.

Rasismien purkaminen huumorilla voi epäonnistua muun muassa sen vuoksi, että vitsin tekijä ei pysty hallitsemaan niitä olosuhteita, jossa letkautus luetaan tai kuullaan. Vaikka huumori saattaa toimia lyhyellä tähtäimellä – esimerkiksi tulenaran tilanteen ollessa käynnissä – syrjivien tilanteiden ratkaisuna, riskinä on, että huumori voi lopulta vaikuttaa syrjivien ajattelumallien normalisoitumiseen. Tästä on myös konkreettista näyttöä, sillä tutkimusten mukaan muun muassa seksistiselle huumorille altistuminen voi lieventää vakavuutta, jolla miehet suhtautuvat raiskauksiin, ja vahvistaa naisten käsityksiä itsestään objekteina.

Tarkoittaako tämä siis, että kaikki epätasa-arvoa käsittelevät vitsit tulisi laittaa pannaan? Ei välttämättä, sillä puhujan identiteetillä ja vitsien näkökulmalla on valtava merkitys. Erityisesti Yhdysvalloissa tummaihoisten, latinoiden ja muiden vähemmistöjen edustajien käyttämän etni-

siin lähtökohtiin perustuvan huumorin on huomattu purkavan rasistisia puhetapoja. Näissä tilanteissa oleellista onkin koomikon etninen tausta, sillä yleisesti vallitsevan käsityksen mukaan tietyn ryhmän jäsenyys antaa puhujalle enemmän tilaa käsitellä tiettyjä aiheita huumorin keinoin. Tällöinkin tarkoituksena ei ole toistaa rasistisia käsityksiä hyvän vitsin tähden, vaan kyseenalaistaa monia yhteiskunnassa olemassa olevia syrjiviä asenteita tuomalla niitä esiin yllättävistäkin näkökulmista, usein satiirin keinoin.

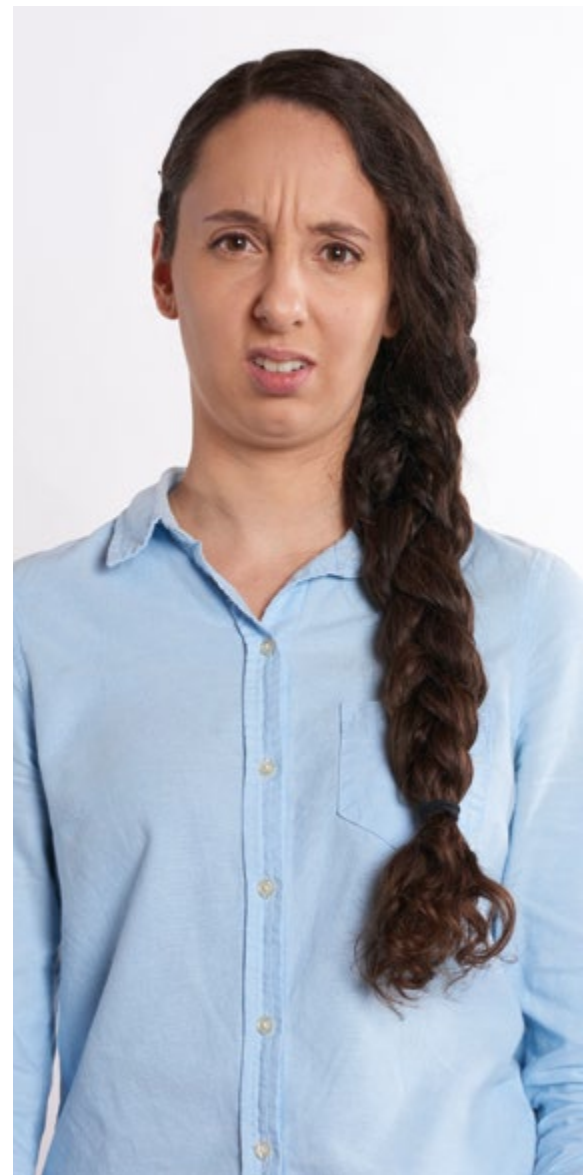
PYYDÄ ANTEEKSI, JOS LOUKKAAT LÄPÄLLÄ

Myös lähestymistavalla on suuri merkitys, minkä **Marianne Keisalo** tiivistää hyvin blogikirjoituksessaan: ”On eri asia nauraa vitseille, joiden kohteena on raiskaaja tai rasismi ilmiönä, kuin sellaisille, jotka pilkkaavat raiskatuksi tai rasismien kohteeksi joutuvaa.” Toisin sanoen rakentavan keskustelun vuoksi huumoria ei tulisi koskaan lähteä tekemään syrjinnän tai väkivallan kohteeksi joutuneen kustannuksella, vaan kyseenalaistamalla rakenteita tai ilmiötä, jotka mahdollistavat syrjinnän ja stereotyyppisten käsitysten olemassaolon. Tähän liittyy vahvasti myös käsitys valtasuhteista komediassa. Usein ajatellaan, että marginalisoitujen ryhmien jäsenien on sallittua kritisoida vallitsevia, epäsuhtaisia rakenteita sekä niistä hyötyviä ryhmiä, mutta samaa oikeutta ei useinkaan uloteta toiseen suuntaan.

Tietynlaista hienotunteisuutta kannattaa noudattaa myös arkielämän läpänheittotilanteissa, sillä harva vitsi on toisen ihmisen loukkaamisen arvoinen. Jos vitsinkertoja tuntee epävarmuutta sen suhteen, voidaanko hänen heittonsa tulkita päinvastaisesti kuin hän on tarkoittanut, on hyvä pohtia, toistaako vitsi jonkinlaisia haitallisia stereotyyppisiä käsityksiä tai alistavia rakenteita. Vastuuta vitsin tulkitsemisesta ”oikein” ei voi sysätä vain kuulijan vastuulle sillä oletuksella, että kaikki jakavat samanlaisen huumorintajun.

Yliilyöntejä voi huumorin saralla sattua kenelle vain, ja näin tapahtuessa tärkeintä on avoin suhtautuminen muiden näkemyksiin. Usein on helpompaa kuunnella muita empaattisesti ja pyytää reilusti anteeksi kuin alkaa väittelemään lausutun vitsin perimmäisestä tarkoituksesta. Tällaiset keskustelut avaavat parhaimmillaan paremman keskusteluyhteyden, kun kenenkään ei tarvitse pelätä tulevansa leimatuksi ilonpilajaksi huomauttaessaan jutun menneen askeleen liian pitkälle.

Huumori on vaikea laji, mutta parhaimmillaan se tuo ihmisiä tehokkaammin yhteen kuin mikään muu kommunikaation muoto.

TEKSTI: Petteri Näreikkö - YTM, Changemakerin vaikuttamisvastaava

ILMASTOTEKNOLOGIA: UHKA VAI MAHDOLLISUUS ALKUPERÄISKANSOILLE?

Julkisissa puheissa ilmastonmuutoksen haasteeseen vastaamisessa korostuvat teknologiset ratkaisut, kuten ydinvoima, biotalous, aurinkopaneelit ja hiilidioksidin talteenotto. Tämän seurauksena keskustelu ilmastoteoista uhkaa typistyä tekniseksi väittelyksi talouskasvun ja hiilineutraaliuden yhteensovittamisesta. Teknologian ylikorostaminen ratkaisuna ilmastonmuutokseen voidaan kuitenkin nähdä uhkana muun muassa alkuperäiskansaoikeuksien toteutumiselle.

Yhteiskunnan teknologisoitumisen voi nähdä kokonaisvaltaisena kokemuksena ja asennoitumisena elettyyn ympäristöön. Vaikka yhteiskunnan teknologisoitumisen voidaan sanoa olevan yhteydessä eri teknisten sovellusten määrään, olennaisempaa on keskeisten yhteiskunnallisten toimintojen teknologiarippuvuus.

Esimerkiksi yhteiskunnallisen teknologisoitumiskehityksen varhaisena kulminatiipisteenä voidaan nähdä kirjoitustaidon kehittyminen. Tämä rajasi tapaa havainnoida, kuvailla ja tulkita elettyä ympäristöä siitä huolimatta, että se samalla myös tehosti yhteiskunnallista viestintää mahdollistaen modernien yhteiskuntien synnyn.

Olennaista modernien yhteiskuntien teknologisoitumisessa on tiedon prosessointi. Nykyään tämä tarkoittaa sitä, että toiminnan tehostamisen nimissä modernien yhteiskuntien keskeiset toiminnot rakentuvat luokitteluun ja todennäköisyyslaskentaan perustuville koodeille ja algoritmeille.

"Yhä harvempi kykenee ymmärtämään tai kontrolloimaan teknologiaa, josta

olemme riippuvaisia", toteaa Lapin yliopiston Arktisen oikeuden yliopistotutkija **Stefan Kirchner**.

Hän kuvailee tätä vallan epätasapainona suurten teknologiayritysten ja yksittäisten kuluttajien välillä.

"Vallan epätasapaino näkyy suurten yritysten ja yksilöiden läheisessä ja intensiivisessä suhteessa, mikä tekee ihmisoikeuspuheesta uusien teknologioiden kohdalla niin tärkeää", hän jatkaa.

Ihmisoikeuskysymyksenä vallan epätasapainoa voidaan tässä yhteydessä lähestyä kysymyksenä siitä, onko kaikilla mahdollisuus etsiä, vastaanottaa ja välittää tietoa minkä tahansa median kautta. Tämä vaatimus ilmaistaan yleisessä ihmisoikeusjulistuksessa oikeutena vastaanottaa tietoa.

Puhutaan tiedon tosiasiallisesta tavoitettavuudesta. Tällöin merkittävää ei ole ainoastaan se, että tieto on saatavilla. Sen tulee olla myös sellaisessa muodossa, että kulloinkin käyttäjä kykenee sitä hyödyntämään.

"Ajattele esimerkiksi faktaa, että monissa maissa matkapuhelin on ensimmäinen ja

ainoa väline Internetiin pääsemiseksi - mikä antaa tietysti varsin erilaisen kokemuksen Internetistä", Kirchner sanoo.

TAVOITTAAKO TEKNOLOGIA INHIMILLISEN ELÄMÄN MONIMUOTOISUUTTA?

Lievimmillään kyse on haasteista siinä, kuinka saada tieto käytettävään muotoon. Nämä haasteet voivat olla käytettävässä kielessä, käyttöjärjestelmässä tai tiedostomuodossa. Perustavanlaatuisemmiksi haasteet muuttuvat, mikäli käytetty teknologia rajoittaa käyttäjän mahdollisuuksia ilmaista tuntemuksiaan, ajatuksiaan ja tarpeitaan.

Kirchner kuvaa tätä filosofiassa esiintyvän termin, "technological thought", kautta. Termi viittaa tapaan lähestyä elettyä ympäristöä osiensa summana. Tämä epäilemättä palvelee tehokkuutta, mutta samalla se korostaa välitöntä hyötyä ja eriosien laskennallista arvoa.

"Optimismistani huolimatta voin nähdä mahdollisuuden, että inhimillisyys katoaa

Kuva: Kevin Francett / Sámediggi

näissä prosesseissa ja riski vallan väärinkäytölle kasvaa – mutta juuri tätä riskiä kansainvälinen ihmisoikeuslainsäädäntö pyrkii hallitsemaan; suojaamaan yhteiskunnallisesti heikommassa asemia olevia vahvemmilta”, Kirchner jatkaa.

Yksi esimerkki Kirchnerin huolenaiheesta ovat Tenojoen kalakantojen suojelemiseksi asetetut kalastusrajoitukset, jotka eivät riittävästi huomioineet saamelaiden kulttuuri oikeuksia. Sen sijaan saamelaiden perinteisiä pyyntimuotoja rajoitettiin 80 prosenttia nykytasosta, matkailupyyntiä 40 prosenttia. Lapin käräjäoikeus totesi tämän loukkaavan saamelaiden perustus-

laillisia oikeuksia ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan.

Tämä haaste on ajankohtainen ilmasto- ja ympäristökriisin aikakaudella, kun ilmastonmuutoksen ratkaisuksi tarjolla on voittopuolisesti erilaisia teknologisia innovaatioita. Tässä suhteessa oleellista on ymmärtää teknologia ajatusjärjestelmänä, joka välittää merkityksiä ja uskomuksia.

Ympäristöteknologioiden kohdalla ongelma on se, että ne uhkaavat vääristää alkuperäiskansojen kokemuksen ympäristöstään. Esimerkiksi saamelaisnuorten puheenjohtaja **Petra Laiti** nosti Nuorten ilmastokokouksessa pitämässään puheessa

esiin riskin siitä, kuinka biotalous, kaivos-teollisuus, tuulimyllyt ja aurinkopaneelit uhkaavat levitä saamelaisalueille.

Kokemus ympäristöstä yhdistää alkuperäiskansat heidän edeltäjiinsä, opetuksiin ja opastukseen, mikä takaa yhteisön säilymisen ja uudistumisen. Tämä yhteys ei silti ole vain käytännöllinen, vaan keskeinen osa alkuperäiskansakulttuureja. Kyse on alkuperäiskansakulttuureihin keskeisesti kuuluvasta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ajatuksesta.

”Sosiaalinen oikeudenmukaisuus alkuperäiskansojen keskuudessa voidaan määritellä ihmisen olemassaolon ja tekojen

väliseksi. Toimijuus alkuperäiskansayhteisöjen ja perheiden keskuudessa edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta menneessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa samanaikaisesti”, kertoo alkuperäiskansatutkija **Raquel Gutiérrez**.

Näin ollen ongelma liittyy niin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kuin sosiaalisen toimijuuden toteutumiseen alkuperäiskansojen keskuudessa. Yksi esimerkki tästä on alkuperäiskansojen perinteisten elinkeinojen tilan kapeneminen. Perinteisissä elinkeinoissa kyse ei ole niinkään välttämättömästä toimeentulosta kuin yksilön toimijuudesta osana ylisukupolvisia ketjuja.

Muun muassa Saamelaiskäräjät yhdistävät perinteiset elinkeinot ja luontosuhteen tärkeäksi osaksi saamelaiskulttuuria: “Luonto on osa ihmisen identiteettiä, jonka voi kokea ihmisen voimaksi. Täten ihmisen luontosuhteen heikentämistä (tasapainon rikkomista) seuraa perinteisen näkemyksen mukaan ihmisen voiman väheneminen.”

VAROITAVIA ESIMERKKEJÄ LÖYTYY JO TÄNÄ PÄIVÄNÄ

Synkkä esimerkki perinteisten elinkeinojen yhteiskunnallisen tilan kapenemisen seurauksista on Kanadassa tapahtuneet alkuperäiskansoihin kuuluvien nuorten itsemurhat. Haastatteluissa nuoret ovat nostaneet esiin tunteita siitä, kuinka kokevat itsensä painolastina yhteisöilleen ja kuolemansa kaventavan yhteisöidensä taakkaa. Näissä haastatteluissa syy on löytynyt kykenemättömyydestä osallistua perinteisiin elinkeinonihin modernien yhteiskuntien asettamien odotusten ja velvollisuuksien ristipaineessa.

Alkuperäiskansoihin kuuluvien syrjäytyminen onkin todellinen riski ympäristöheräämisen kynnyksellä. Syyksi tähän voidaan löytää etnostressi, joka on seurausta jatkuvasta paineesta oman identiteetin säilyttämisestä sekä sen oikeuttamisesta alkuperäiskansakulttuurien ja länsimaisen kulttuurin ristiaallokossa.

Esimerkiksi alkuperäiskansoihin kohdistuva vaatimus perustella varautuneisuuttaan ympäristöteknologian leviämisessä muun muassa saamelaisalueille vaatii jatkuvaa oman identiteetin ja kulttuuritaustan selittämistä ja oikeuttamista. Yle Radio 1:n haastattelussa **Anni-Helena Ruotsala** kertoo, ettei tämän vuoksi aina halua tuoda saamelaisuuttaan esille. (18.3.2014)

”Oletetaan että jokainen saamelainen tuntee oman kansansa historian ja saamelaispolitiikan kysymykset.”

Ruotsala toteaa, että joskus hän tuntee suorastaan etnostressiä, kun joutuu selittämään omaa taustaansa ja kulttuuriaan.

”En halua olla kävelevä saamelais-sanakirja.”

Uusien teknologioiden kynnyksellä yhteiskunnassa tulisikin pohtia, huomioiko keskustelu ilmasto-oikeudenmukaisuudesta riittävästi erilaisia vähemmistöidentiteettejä ja -kulttuureja.

"VALITETTAVASTI VALINTAMME EI TÄLLÄKÄÄN KERTAA KOHDISTUNUT SINUUN..."

Aika ajoin nousee esille ajatus siitä, että tietyt henkilöön liittyvät seikat tulee rekrytoinnissa anonymisoida, jotta hakijat olisivat tasavertaisempia keskenään. Mitä tapahtuisi, jos ihmisen syntymäaika piilotettaisiin hakemuslomakkeista? Ei mitään. Keski-ikäiset voitaisivat, mutta koska he ovat vahvoilla jo nykyisessä systeemissä, ei syntymäajan ilmoittamisesta luopuminen toisi tilanteeseen toivottuja tuloksia.

Samalla pitäisi luopua nimittäin myös meriittien ilmoittamisesta. Jos näin tehtäisiin, voitaisiin saman tien lopettaa työhakemusten lähettäminen, sillä ilman meriittien ylös kirjaamista ei olisi olemassa työhakemuksiakaan. Pelkkien syntymäaikojen poistaminen nimittäin aliarvioi työnantajien kykyä laskea. Viimeisen vuoden aikana sekä minä - viime keväänä yliopiston penkiltä päässyt, -93 syntynyt tytöntyllerö - ja äitini - vähän jo harmaantuneempi rouva, joka meni edelliseen työpaikkaan kymmeneen vuotta ennen syntymääni - olemme etsineet työtä. Minä löysinkin sopivan, mutta äitini etsii edelleen onneaan. Kysymys kuuluukin, olisimmeko tulleet hullua hurskaammiksi, jos olisimme voineet jättää kertomatta, että olemme syntyneet -93 ja -56?

Tuskin. Jos äitini kirjoittaa aloittaneensa edellisessä työpaikassaan vuonna 1983 ja minä kirjoitin töitä hakiessani valmistuneeni vuonna 2018, on selkeästi pääteltävissä, että minä olen tytöntyllerö ja äitini voisi jo jättää sen työhakemuksen nro 110+ kirjoittamatta ja jäädä eläkkeelle. Kysymys kuuluukin, vaikuttavatko meriitit millään lailla positiivisesti työnhakuun? Valitettavasti vastaus on kielteinen. Koska äitini on opiskellut biologiasta kaiken mahdollisen ja tehnyt yli 30 vuotta työtä merkonomina, on äidilleni parin vuoden työttömyyden aikana tarjottu mitä mielenkiintoisimpia työtehtäviä täysin hänen omalta alaltaan. Tai sitten ei: omakotitalossa Hollolassa Lahden vieressä asuvalle ajokortittomalle äidilleni on tarjottu mm. metsänistutustöitä Mikkelistä sekä trukkikuskin paikkaa jostain Vantaan perukoilta. Trukkikuskin

paikka ihmiselle, joka ei ole eläissään ajanut kuin rattikelkkaa, ja sitäkin muutama kymmenen vuotta sitten! Onkin selkeää, että vanhoja ihmisiä katsotaan kiertoon nykyisessä työelämässä. Ei ole nuorillakaan helppoa: työelämään kiinni pääseminen tuntui töitä hakiessa lähes mahdottomalta tehtävältä, kun kerta toisensa jälkeen unelmien työpaikoilta tuntuneet työt menivät ihmisille, jotka olivat aloittaneet juristin työnsä ennen kuin itse menin edes ala-asteelle. Tuolloisilla eskarin opeillani ei aivan pärjää varatuomarille.

Onkotällaiselle tilanteelle olemassaminkäänlaista ratkaisua? Kysymys on vaikea, eikä yksiselitteistä vastausta ole. Työkulttuurissa vanha ihminen ei kelpaa, kun ei ole enää tarpeeksi "nuori ja nätti", mutta ihminen ei kelpaa myöskään, jos on moista liiaksi. Työsyryntää ei kenties koskaan tulla täysin poistamaan, jollei työnhaussa siirrytä käyttämään valitsemismetodina arvontaa. Siksi onkin tärkeää miettiä, kuinka harmaapäiset mummut ja tytöntylleröt saadaan työnhaussa samalle viivalle, jos näin katsotaan ylipäätään tarpeelliseksi tehdä. Keski-ikäisiä suosiva työelämä on sikäli nurinkurinen, että jokainen keski-ikäinen nainen on eilispäivän tytöntyllerö ja huomispäivän harmaapäinen mummu. Jos nuoret eivät saa tilaisuutta, ei yhteiskuntamme saa uutta menestyvää keski-ikäisten työmuurahaisten yhteisöä. Tämä tarkoittaisi sitä, että tämän päivän keski-ikäisistä veroa maksavien puuttuessa pitäisi tulevaisuudessa huolehtia vielä huonommin kuin viime aikoina julkisuuudessa olleessa Esperí Caressa.

Nostaisinkin avainsanaksi elinikäisen oppimisen merkityksen. Vierivä kivi ei sammaloidu, kun yhteiskunta mahdollistaa oppien päivittämisen nykyaikaan vielä vanhemmalla iällä. Siksi korkeakoulujen ja ammattioppilaitosten olisikin hyvä varmistaa varsinkin suosituimmille aloille oma mummukiintiönsä ensikertalaiskiintiön rinnalle, jotta ihmiset eivät putoaisi pois yhteiskunnan rattikelkasta ja valinta kohdistuisi jokaiseen tulevaisuudessa.

Terhi Raikas

“Nostaisinkin avainsanaksi elinikäisen oppimisen merkityksen.”

MITEN KIELENKÄYTTÖ VOI VAIKUTTA A SYRJINNÄN VÄHENTÄMISEEN?

Vuonna 2017 Aamulehti ilmoitti pääkirjoituksessaan siirtyvänsä käyttämään sukupuolineutraalia kieltä kirjoituksissaan. Pääkirjoitus herätti paljon tunteita ja keskustelua mediassa sekä puolesta että vastaan.

”**Sanan** suola ja säilä kuuluvat politiikkaan. Sukupuolineutraali ilmaisu on kuiva kuin beduiinin sandaali.” Ote on **Timo Soinin** blogista ja toimii kannanottona keskustelussa sukupuolineutraalien ammattisanastojen tarpeellisuudesta. Aihe nousi mediassa terävästi esiin vuoden 2017 syksyllä, kun Aamulehti ilmoitti siirtyvänsä sukupuoli-neutraaliin kielenkäyttöön kirjoituksissaan.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Aamulehti ilmoitti pääkirjoituksessaan tietoisesti korvaavansa vakiintuneet, sukupuoleen viittaavat ammattinimikkeet neutraalimmilla versioilla. Tällöin puhemiehen sijaan käytetään termiä puheenjohtaja, ja esimerkiksi lakimiehestä puhutaan juristina. Muutosta perusteltiin siitä kielifilosofisesta näkökulmasta, että kieli on keinomme jäsentää maailmaa ja muokata ajatteluamme, ja siksi sen käyttöön tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

SUURIA TUNTEITA

Pääkirjoitus nostatti suuria tunteita puolesta ja vastaan. Aiheesta kirjoitettiin kolumneja, mielipidekirjoituksia ja foorumikeskusteluja, jotka vuorotellen argumentoivat Aamulehden siirron edistyksellisyydestä tai pik-

kumaisuudesta. Keskeisenä argumenttina muutosta vastaan oli kysymys siitä, miksi niin pieniin kielen sävyihin on edes tarpeen puuttua konkreettista yhteiskunnallista muutosta tavoitellessa. Sanna Ukkola huomauttaa Ylen kolumnissaan, että julistuksensa myötä Aamulehden toimitus ”kieltää virallisten nimikkeiden käytön ja alkaa keksiä epäsanuja”. Tasa-arvoa hakiessa ja syrjintää vähentäessä kielenkäyttöön puuttuminen voikin monesta tuntua turhamaiselta, kun todellisia tuloksia tunnutaan saavan vain merkityksellisempien ryhtiliikkeiden, kuten lainsäädännön muutosten kautta.

KIELI LUO SOSIAALISTA TODELLISUUTTAMME

Miksi ammattinimikkeiden neutraloiminen olisi lainkaan perusteltu ajatus? Eikö ajattelun ja toiminnan resurssit voisi mieluummin käyttää oikeaan tasa-arvotyöhön? Mitä efektiä sanavalintoihin puuttumisella edes haetaan? Kieli on valtava osa identiteettiämme, mistä syystä sen kyseenalaistaminen aiheuttaa epäilyksiä ja vastarintaa. Sanavalintamme luovat sosiaalista todellisuutta, jossa sitten toimimme. Näin asia nähdään ainakin sosiaalisen konstruktionismin piireissä, joissa

kantava ajatus on kielen päärooli maailmankuvamme rakentamisessa. Jyrkimvät konstruktionismin kannattajat jopa väittävät, ettei puhtaan objektiivista tietoa ole mahdollista tavoittaa, sillä maailmamme on aina yksilöllisesti väritynyt. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna piilomaskuliinisen kieleemme mies-loppuisten ammattisanojen luomat mielikuvat ”miesvaltaisista” aloista voivat

“Kieli on keinomme jäsentää maailmaa ja muokata ajatteluamme, ja siksi sen käyttöön tulisi kiinnittää erityistä huomiota.”

vaikuttaa yllättävän paljon siihen, miten havainnoimme todellisuuttamme ja esimerkiksi sukupuolten välisiä valtasuhteita.

Mikäli johtavat ja hallitsevat asemat mielletään miesvaltaisiksi niiden mies-johdannaisten titteliä myötä (liikemies, esimies, luottamusmies), voivat näkemykset muuttua sosiaalisiksi normeiksi esimerkiksi sen suhteen, mitkä alat ovat sopivia tai sosiaalisesti

hyväksytyjä naisille ja miehille. Tämä taas voi saada aikaan hyvinkin konkreettista ulossulkemista koko yhteisössä, jos yhteiskunnan, suvun tai tuttavien odotusten takia yksilöiden henkilökohtaiset resurssit eivät pääse valjastetuksi tuottavimpaan muotoonsa. Kieli heijastaa yhteisön arvoja ja voi täten olla epäsuoraa vallan käyttöä.

SUKUPUOLINEUTRAALIT KIELIVALINNAT APUNA SYRJINNÄN KITKEMISESSÄ?

Termistön sopeuttaminen tasa-arvoisempaan ideologiaan voi hyvinkin olla suuri askel vakiintuneiden sukupuoliroolien ja -stereotyyppien kitkemisessä. **Mila Engelberg** huomasi väitöskirjassaan vuodelta 2016, että termit todella tuottavat erilaisia ajatuksia: ammatti "lehtimies" yhdistettiin mielikuviin miehestä useammin kuin neutraalimpi nimike "toimittaja." Ehkä tulevaisuudessa juristeja ja puheenjohtajia ajatellessa ensimmäiset mielikuvat eivät ole maskuliinisia, ja ehkä sosiaalisten odotusten höltyminen helpottaa jatkossa jopa työkuviin rekrytointia.

Asenteelliset ja maailmankatsomukselliset muutokset ottavat kuitenkin aikaa, ja tällöin olennaisessa osassa ovat myös nimenomaan väestöryhmistä käytetyt nimikkeet, termit ja kategoriat, joista tietyt kantavat raskaampia mielleyhtymiä kuin toiset. Sanavalintojen painoarvon huomaa, kun pysähtyy vaikka pohtimaan, kuinka erilaista historiallista kuvaa rakentavat Suomen sisällissodasta käytetyt kilpailevat nimet punakapina tai vapaussota. Samalla tavalla, vaikkakin ehkä lievemmillä historiallisilla merkityssuhteilla, myös sukupuolittuneet ammattinimikkeet luovat tulkintoja, joiden avulla selitetään sosiaalisessa maailmassa havaittuja eroja esimerkiksi perinteisinä nähdyissä naisten ja miesten töissä.

Nimikkeiden neutraloiminen mediassa voi ehkä tuntua muodolliselta ja vähäpätöiseltä tavallisessa arkielämässä, jolloin on luonnollista kyseenalaistaa koko hankkeen hyödyllisyys. Tukena siitä, että sana-

valintojen tietoinen työstäminen muuttaa käsityksiä itse puheen kohteesta, toimii Philogènen vuoden 1999 väitöskirja, jossa havaittiin väestöryhmän sanallisen kategorioinnin vaikuttavan mielikuviin kategorian edustajista. Historiallisessa analyysissä huomattiin termien vaihtumisen neekeristä mustaksi, mustasta värilliseksi, värillisestä afroamerikkalaiseksi sekä lopulta afroamerikkalaisesta afrikkalais-amerikkalaiseksi tuovan mukanaan toivottua muutosta, sillä uuteen termiin liitettiin vanhaa enemmän positiivisia mielikuvia.

Nykypäivänä nimenomaan medialla on suurta valtaa alaryhmien kategorioimisessa, sillä informaatiota on saatavilla enemmän ja helpommin kuin koskaan, ja media-alalla työskentelevien vallan mukana tulevaan vastuun kantamiseen myös luotetaan. Uutisoineissa vilisevät nimitykset ilmiöille ja väestöryhmille saavat erilaisia konteksteja, joiden kautta nimitykset voivat värittyä sisällöllisesti. Kaiken tämän voi kääntää perusteluksi neutraalimman termistön turvallisuudesta ja syrjintää vähentävästä vaikutuksesta. Ammattitermien neutralisointi ei hyödytä pelkästään naisia, vaan yleisesti kaikkia, kun toimenkuviin ei enää liity ylimääräisiä sukupuolirooliodotuksia.

OLEMME MITÄ PUHUMME?

Jos kielivalinnoilla ei ole erityisen suurta merkitystä, miksi niihin puuttuminen nostattaa niin paljon tunteita? Vakiintuneet käsityksemme ovat henkilökohtaista aluetta, jolle astuminen voi aiheuttaa negatiivisia

reaktioita, ja syy tähän voi olla hyvinkin perustavanlaatuisen; kieli on valtava osa identiteettiämme sekä työkalumme todellisuuden jäsentelyssä. Ilman opittuja luokittelu- ja kategorisointimenetelmiä maailma näyttäytyisi kaoottisena paikkana. Kaikkea informaatiota ei ole mahdollista prosessoida irrallisina palasina, vaan yksilöiden luokittelu on välttämätöntä arjessa toimimiseksi. Ongelmana sukupuolittuneissa ammattitermeissä ei siis ole se, että ne yleisellä tasolla jaottelevat ammattikuntaa, vaan se, että ne puheen kautta ylläpitävät vanhentuneiden sosiaalisten normien sekä piilotettujen sukupuoliroolien maailmankuvaa.

Kieli ei ole irrallinen sosiaalisesta todellisuudesta, vaan voi sävyillään, termistöllään ja vertauskuvillaan kertoa yllättävän paljon tuottajansa arvomaailmasta. Vaikka kielten sanastot ovatkin rakentuneet yhteisöllisesti ja historiallisesti, eikä niiden käyttämisestä pidä syylittää yksittäisiä henkilöitä, voimme silti tietoisesti osallistua muutokseen kiinnittämällä huomiota käyttämiimme sanavalintoihin. Jokapäiväistä puhekieltä ei voi pyrkiä muuttamaan samalla tavalla kuin median julkista kieltä, joten vastuu itsekritiisyydestä jää lopulta yksilön itsensä pohdittavaksi. Poliitiikka on julkista keskustelua ja eri näkemysten ehdollistamista termeiksi, joilla on voimaa vaikuttaa monin eri poluin jokaisen yksilön arkiseen hyvinvointiin; noudattavatko "sanan suola ja säilä" lopulta siis enemmän yksilön näkemyksiä vai laajoja yhteisöllisiä etuja?

TEKSTI: Globalisti-lehden vapaaehtoinen KUVU: Unsplash / Miguel Bruna

JOKA KOLMAS TUNTI NAINEN MURHATAAN

Sukupuolten välinen epätasa-arvo on normalisoitunut osaksi Latinalaisen Amerikan ja Karibian yhteiskuntia. Sen seurauksena naisten kohtaamaa väkivaltaa ei aina oteta tosissaan.

Naismurhien 25:stä kärkimaasta 14 sijaitsee Latinalaisessa Amerikassa ja Karibiassa. Alueen talouskomissio CEPALin viime vuonna julkaiseman raportin mukaan vuoden 2017 aikana murhattiin ainakin 2 795 naista. Tämä tarkoittaa, että joka kolmas tunti jossakin päin Latinalaista Amerikkaa tai Karibiaa nainen tapetaan sukupuolensa vuoksi. Tarkkoja tilastoja on kuitenkin mahdoton laskea, sillä kaikki tapaukset eivät tule viranomaisten tietoon.

Maan väkilukuun suhteutettuna eniten naismurhia tapahtuu Väli-Amerikassa sijaitsevassa El Salvadorissa. Naapurimaa Honduras on listalla seuraavana. Tyypillisesti murhaaja on naisen entinen tai nykyinen poikaystävä tai puoliso. El Salvadorissa ja Hondurasissa rehottava jengiväkivalta aiheuttaa myös huomattavan osan naisten kuolemista.

JUURISYNNÄ MIESTEN YLIVALTA

Naismurhat ovat kuitenkin ongelma kaikkialla Latinalaisessa Amerikassa ja Karibiassa. Niiden taustalla on maissa valloilla oleva machismi, eli miesten ylivalta. Sukupuolten väliset valtasuhteet ovat vääristyneet, mikä saa miehet tuntemaan, että he omistavat naiset. Yleinen asenne on, että naiset ovat miehiä alempiarvoisempia.

Sukupuolvelta toiselle jatkunut epätasa-arvo on normalisoitunut osaksi Lati-

nalaisen Amerikan ja Karibian maiden yhteiskuntia. Sen seurauksena alueen maissa siedetään paljon naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa.

Kukaan ei vaikuta välittävän. Naisiin kohdistuva väkivalta nähdään ikään kuin pakollisena pahana yhteiskunnassa ja naismurhat näyttävät väkivallan äärimuotona.

PUUTTEITA OIKEUSJÄRJESTELMÄSSÄ

Usein väkivallan uhriksi joutunut nainen ei edes tee rikosilmoitusta. Vaikka nainen ilmoittaisikin väkivallasta viranomaisille ja

“Naisten suojelemiseksi tarvitaan koordinoituja ja hallitukselta toiselle jatkuvia toimia.”

syöllinen saataisiin kiinni, niin tekijä voi silti päästä kuin koira veräjstä puutteellisen oikeusjärjestelmän takia. Surullinen totuus on, että naisiin kohdistuvia väkivaltarikoksia ei aina edes oteta vakavasti.

YK on puuttunut asiaan vaatimalla alueen maiden hallituksilta toimia naismurhien ehkäisemiseksi, kitkemiseksi ja teoista rankaisemiseksi. Toimet ovat kuitenkin jääneet toistaiseksi lähinnä puheen tasolle,

sillä niiden toteuttamiseksi ei ole varattu tarpeeksi rahaa valtioiden budjeteista.

VIRANOMAISTEN VÄLINEN YHTEISTYÖ RATKAISUNA VÄKIVALLAN KITKEMISEKSI?

Naisten suojelemiseksi tarvitaan koordinoituja ja hallitukselta toiselle jatkuvia toimia. Usein ennen väkivallan kulminoitumista tapoksi nainen on tehnyt siitä ilmoituksen oikeusviranomaisille ja jopa käynyt terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolla hoidattamassa itseään. Terveydenhoidon ammattilaisia tulisi siis kouluttaa tunnistamaan paremmin vastaanotolle tulleet, väkivallan uhriksi joutunut nainen ja auttamaan avun hälyttämisessä. Lisäksi poliisivoimia tulisi vahvistaa, jotta ilmoitukset väkivallasta saisivat tarvittavan huomion ja väkivallan uhrille voitaisiin tarjota tarvittavaa tukea.

NAISMURHALLE OMA LAINKOHTA

18 Latinalaisen Amerikan ja Karibian maata on lisännyt lakiinsa rikosnimikkeen naismurha tai sukupuoleen perustuva murha. Naismurhien ehkäisemiseksi tarvitaan kuitenkin lisää naisia suojelevia lakeja ja rangaistuksia väkivallasta. Keskeisintä olisi kuitenkin oikeusjärjestelmän toimivuuden parantaminen, jotta syylliset saisivat lain mukaisen rangaistuksen teostaan.

70EK210

BUBBLES

PAKO VENEZUELASTA

TEKSTI: Ella Lautaniemi KUVAT: Unsplash, Pixabay

Kaksi presidenttiä, loppunut vessapaperi ja yli kolme miljoonaa siirtolaista. Venezuela on ollut alkuvuodesta otsikoissamme, ja maailma odottaa ratkaisua tilanteeseen.

Venezuelan kriisi nousi tietoisuutemme viimeistään vuoden 2019 alussa. Tammi-kuussa opposition edustaja **Juan Guaidó** julistautui maan presidentiksi haastaen epäoikeudenmukaisiksi syytetyillä vaaleilla jatkoon valitun presidentti **Nicolás Maduron**. Venezuelan oppositio vetoaa perustuslakiin, jonka mukaan valta siirtyy parlamentin puhemiehelle, jos maassa ei ole demokraattisilla vaaleilla valittua presidenttiä. Opposition tavoitteena on saada Maduro pois vallasta, muodostaa siirtymähallinto ja järjestää demokraattiset vaalit.

Venezuelan tilanne ei ole uusi, vaan kriisi on kytenyt hiljalleen ja maan tilanne on ollut levoton. Venezuela on esimerkiksi pitänyt vuodesta 2016 karkisijaa maana, jossa tehdään eniten rikoksia maailmassa. Aiemmin öljytuloillaan vaurastunut valtio on tällä hetkellä pahasti velkaantunut, kun huono hallinto ja korruptio ovat heikentäneet öljyntuotantoa ja infrastruktuuria. Poliittinen ja taloudellinen kriisi on johtanut välttämättömien tarvikkeiden loppumiseen, maasta pakenemiseen ja protesteihin. Maan hallinto on tukahduttanut protesteja

väkivaltaisesti, ja kyynelkaasu ja kumiluodit ovat tulleet tutuiksi mielenosoittajille.

Valtion tulot tulevat lähes kokonaan öljystä. Öljyn tuoma varallisuus takasi kansan tyytyväisyyden, kun edellinen presidentti **Hugo Chavez** jakoi öljytuloja ja kehitti maata. Sitten öljytulot ovat tipahtaneet ja tilanne on kääntynyt. Moni on tyytymätön nykyiseen hallintoon, vaikka propaganda ja aatteellisuus ovatkin taanneet kansalaisten tuen hallinnolle pitkään. Chavezlaisen politiikan kannattaminen toisaalta myös helpottaa joidenkin arkea Venezuelassa, sillä

“Opposition tavoitteena on saada Maduro pois vallasta, muodostaa siirtymähallinto ja järjestää demokraattiset vaalit.”

kannattajat voivat saada esimerkiksi erilaisia materiaalisia etuja.

VALTION KIELTÄMÄ KRIISI

Venezuela on ollut myös ulkovaltojen huomion kohteena: Yhdysvallat on asettanut maalle pakotteita, kun taas Venäjä ja Kiina ovat osoittaneet maalle tukea. Myös siirtolaisaallon herättelemät naapurimaat ovat ottaneet kantaa tilanteeseen ja osoittaneet tukensa presidentiksi julistautuneelle Guaidólle. Tässä tilanteessa maan hallinto ei enää

voi jättää opposition toimia huomioimatta, mutta Maduro kiistää edelleen todellisen kriisin olemassaolon.

Maata koettelee inflaatio ja lopussa ovat niin lääkkeet, ruoka kuin paperin kaltaiset perustarvikkeet. Monet venezuelalaiset kärsivät aliravitsemuksesta ja sinnittelevät pahenevien sairauksien ja lääkepulan kanssa. Maasta on raportoitu muun muassa malariaepidemiaa sekä diabeteksen ja muiden perussairauksien aiheuttamia kuolemia. Päiväkausia jatkuvat sähkökatkot vaikeuttavat entisestään paitsi kansalaisten jokapäiväistä elämää myös sai-

raaloiden toimintaa. Humanitaarista apua on kuitenkin ollut vaikeaa saada perille maahan. Avustusrekkoja on pysäytetty maan rajoille ja ihmisiä on kuollut yhteenotissa, kun apua on yritetty saada rajan yli. Muun muassa YK:n ihmisoikeuksien päävaltuutettu **Michelle Bachelet** on esittänyt huolensa ihmisoikeuksien toteutumisesta Venezuelassa.

KANSA LIIKKEESSÄ

Useampi kuin joka kymmenes Venezuelan reilusta 32 miljoonasta asukkaasta on jät-

tänyt kotimaansa taakseen. Helmikuussa 2019 YK raportoi, että maan tilannetta oli paennut 3,4 miljoonaa siirtolaista. Määrän on arveltu nousevan vuoden 2019 aikana yli viiteen miljoonaan. Liikkeellä olevan joukon todellista kokoa on hankala arvioida, sillä suurella osalla venezuelalaisista on kaksoiskansalaisuus ja jonkun naapurimaan passi.

Huomattava määrä venezuelalaisia asuu Espanjassa ja Yhdysvalloissa, etenkin Floridan Miamiassa. Suurin osa siirtolaisista on kuitenkin jäänyt lähemmäs kotimaataan. Latinalaisen Amerikan ja Karibian maihin on saapunut YK:n mukaan yhteensä noin 2,7 miljoonaa venezuelalaista. Esimerkiksi Kolumbiassa siirtolaisia arvelaan olevan yli miljoona ja Perussa noin puoli miljoonaa. Myös Ecuadorissa, Chilessä ja Argentiinassa siirtolaisten määrät ovat suuria.

Venezuelalaiset lähtevät maastaan eri tavoin. Osa lentää suoraan esimerkiksi Yhdysvaltoihin, mutta ne, joilla ei ole mahdollisuutta lentää kohteeseensa, liikkuvat bussilla tai kävellen. Siirtolaisuus on noudattanut tyypillistä kaavaa: ensin maan jättivät keskiluokkaiset ja korkeasti koulutetut, mutta tällä hetkellä liikkeelle lähtee venezuelalaisia taustasta ja varallisuudesta riippumatta.

Nälästä ja puutteesta puhuttaessa saattaa ihmettyttää, miten kukaan voi olla lähtemättä kriisiin ajautuneesta maasta. Esimerkiksi iän ja sairauksien vuoksi lähteminen ei kuitenkaan ole kaikille vaihtoehto. Monella venezuelalaisella on myös vahva tunneside kotimaahansa, ja lähteminen voi tuntua vaikealta. Toisaalta raha tai suhteet

voivat taata kohtalaisen elintason myös Venezuelassa. Lisäksi osa kansasta tukee yhä nykyistä hallintoa. Joidenkin kohdalla Maduron kannatus voi olla aitoa, kun taas toisilla tuki saattaa olla näennäistä ja kytkeytyä esimerkiksi pelkoon ja siihen, että hallituksen jakamaa ruoka-apua annetaan vain Maduron tukijoille.

SUHTAUTUMINEN SIIRTOLAIISIIN KIRISTYY

Jos siirtolaisuutta Latinalaisessa Amerikassa vertaa Euroopan pakolaistilanteen kärjistymiseen vuoden 2015 jälkeen, näyttäytyy se melko erilaisena. Esimerkiksi Kolumbiaan, Peruun tai Ecuadoriin saapuvat venezuelalaiset jakavat yleensä saman kielen ja us-

“Maata koettelee inflaatio ja lopussa ovat niin lääkkeet, ruoka kuin paperin kaltaiset perustarvikkeet. Monet venezuelalaiset kärsivät aliravitsemuksesta ja sinnittelevät pahenevien sairauksien ja lääkepulpan kanssa.”

konnon kuin paikalliset. Tämä on varmasti osittain sekä helpottanut kotoutumista että hillinnyt paikallisten ennakkoluuloja venezuelalaisia kohtaan. Euroopassa moni on suhtautunut ennakkoluuloilla ja pelolla vieraista kulttuureista saapuneisiin paikallisiin, kun taas Latinalaisessa Amerikassa keskustelu vaikuttaa pysyneen ainakin jossain määrin rationaalisempana keskittyen esimerkiksi huoliin töiden riittämisestä kaikille.

Ainakin periaatteessa mantereiden maiden nähdäänkin olevan niin sanotusti países hermanos (“veljesmaita”) ja valtiotasolla tällaista yhtenäisyyttä on haluttu pitää yllä. Nyt tämä mielikuva kuitenkin rakoilee, kun venezuelalaisten siirtolaisten määrä kasvaa päivittäin tuhansilla. Ensimmäisinä maasta lähteneet koulutetut siirtolaiset ovat kotoutuneet muihin Latinalaisen Amerikan maihin helpommin, mutta tällä hetkellä liikkeellä oleville vähävaraisille tilanne on huomattavasti vaikeampi ja siirtolaisten tekemistä rikoksista on raportoitu naapurimaissa.

Levottomuudet luovat pelkoa ja vastakainasettelua. Tämän seurauksena monet Latinalaisen Amerikan maat ovat kiristäneet suhtautumistaan venezuelalaisiin siirtolaisiin. Siirtolaisten pääsystä maahan on tehty hankalampaa. Rajoille on perustettu vastaanottokeskuksia ja venezuelalaisilta on vaadittu passia, joka monilta puuttuu köyhyydestä ja korruptiosta kärsivässä Venezuelassa. Toistaiseksi venezuelalaiset ovat päässeet kuitenkin liikkumaan laillisesti pois kotimaastaan. Tämä on tärkeää, sillä rajojen sulkeminen saattaisi synnyttää esimerkiksi järjestäytyneitä ihmiskaluljettusta ja asettaa kriisiä pakenevat venezuelalaiset entistä alttiimmiksi hyväksikäytölle ja vaarallisille rajanylitysmatkoille.

VÄHÄVARAISET HAAVOITUVAISIMPIA

Kuten muitakin maailman kriisejä pakevat, myös venezuelalaiset ovat haavoittuvassa asemassa, vaikka rajan yli on toistaiseksi päässytkin liikkumaan. Etenkin

yksin liikkuvat ja kaikkein köyhimmät ovat alttiita erilaiselle hyväksikäytölle ja jopa ihmiskaupalle. Uuteen maahan saapuminen on puolestaan huomattavasti helpompaa heille, joilla on rahaa ja esimerkiksi sukulaisia kohdemaassa. Suhteiden kautta on helpompi löytää töitä ja paikka asua. Toisaalta suuri osa venezuelalaisista joutuu tyytymään niihin töihin, joita saa. Usein he joutuvat kaupustelemaan kaduilla tai tekemään pitkää päivää esimerkiksi ravintolaita siivoustöissä. Venezuelalaiset suostuvat tyypillisesti tekemään töitä pienelläkin palkalla, sillä heillä ei ole vaihtoehtoja. Tämä saattaa hankaloittaa suhteita paikalliseen väestöön, jos paikallinen työvoima korvataan halvemmalla siirtolaistyövoimalla.

Lukuisat siirtolaiset ovat joutuneet myös hankkimaan varallisuutta prostituutiolla. Prostituutio koskee useimmiten venezuelalaisia tyttöjä ja naisia, mutta myös poikia ja miehiä. Median haastatellamat seksityöläiset kokevat työnsä välttämättömänä pakkona: kotimaahan jäänyt perhe tarvitsee ruokaa ja muita keinoja ei ole. Monille tämä on tietoinen valinta pakon edessä, mutta on paljastunut myös tapauksia, joista voidaan puhua ihmiskauppana. Venezuelalaiset siirtolaiset ovat saattaneet kuvitella saapuvansa esimerkiksi siivoustyöhön, mutta todellisuudessa he ovat saattaneet joutua työskentelemään bordelleihin kaivoskaupunkien laidoilta.

UUSIA KOTEJA JA HAAVEITA KOTIINPALUUSTA

Vaikka venezuelalaiset siirtolaiset eivät ole paenneet varsinaista sotatilaa, ovat he kuitenkin joutuneet jättämään maansa aidon hädän vuoksi. Normaali ja turvallinen elämä on Venezuelassa käynyt mahdottomaksi suurimmalle osalle väestöstä ja siirtolaisille kotiinpaluu ei tällä hetkellä näyttäydy mahdollisuutena.

Muihin maihin hajaantuneista venezuelalaisista osa on ollut poissa maastaan pitkään ja alkanut rakentaa uutta elämää muualla. Heidän kohdallaan paluu Venezuelaan ei ole välttämättä suunnitelmassa, mutta mo-

nelle siirtolaiselle tilanne voi olla toinen. He odottavat, että heidän maansa olisi jälleen sellainen, johon voi palata, jossa voi elää turvallisesti ja haaveilla tulevaisuudesta.

Venezuelan kriisi on kytenyt pitkään, mutta kansainvälinen yhteisö vaikuttaa kiinnostuneen aiheesta kunnolla vasta hilljattain, kun ihmiset ovat vaeltaneet pois kotimaastaan miljoonapäisenä joukkona. Koska heidän hätäänsä ei ole reagoitu aiemmin, tulisi nyt varmistua siitä, että näille ihmisille taataan turvallinen elämä muualla siihen saakka, kunnes heillä on mahdollisuus palata kotimaahansa.

TULEVAISUUS HÄMÄRÄN PEITOSSA

Tämä juttu on viimeistelty huhtikuussa 2019 ja Venezuelan tilanne tuntuu olevan murroksessa. Muut Latinalaisen Amerikan maat ovat joutuneet siirtolaismassojen myötä ottamaan kantaa Venezuelan asioihin ja suurin osa niistä on asettunut opposition puolelle. Maan tilanteesta voi tapahtua suuriakin muutoksia jo lähiviikkoina. Ratkaisun on kuitenkin tultava maan sisältä, ei toisten valtioiden toimesta, koska ulkovaltojen voimakas puuttuminen tilanteeseen saattaisi lisätä kitkaa maassa. Tällä kertaa maan sisäinen muutos on lähtenyt liikkeelle aiempaa tehokkaammin – edellisiin pyrkimyksiin verrattuna oppositio on yhtenäisempi ja paremmin organisoitunut.

Venezuelan tulevaisuudesta voi esittää arvailuja ja pohdintoja, mutta kukaan ei voi ennustaa maan kohtaloa varmuudella. Varmalta kuitenkin tällä hetkellä näyttää se, että miljoonat venezuelalaiset joutuvat rakentamaan elämänsä naapurimaissa tai kauempana, kunnes heidän kotimaassaan on taas mahdollisuuksia elää turvallista ja vakaata elämää.

Juttua varten on haastateltu tutkijatohtori Virpi Salojärveä Helsingin yliopistosta. Lähteinä on käytetty myös YK:n ja YLE:n uutisia sekä Poliitikasta-lehteä.

AIHEUTTIKO GEENIMUUNNELTU SIEMEN TUHANSIEN INTIALAISTEN ITSEMURHAN?

Aamu sarastaa Intiassa paikallisten viljelijöiden kävellessä kohti viljelysmaitaan. Matkaa tahdittaa äänekäs linnunlaulu ja ohi ajavat skootterit. Eteen avautuu avara pelto, jossa viljelijät kasvattavat puuvillaa. Näissä maisemissa intialaiset viljelijät ovat harjoittaneet elinkeinoaan tuhansia vuosia. Istutettavat siemenet ja viljelykulttuuri kulkeutuvat sukupolvelta toiselle, lapselta lapselle.

Perinteinen viljelykulttuuri särkyi 1990-luvun jälkeen Yhdysvaltalaisen jättiyrityksen Monsanto astellessa Intian siemenmarkkinoille. Monsanto esitteli paikallisille hallituksille tulevaisuuden, geenimuunteluun (GMO) perustuvan viljelytekniikan. Geenimuuntelulla tarkoitetaan yleisesti kasvia tai muuta organismia, jonka perimää on muokattu geeniteknisesti laboratorioissa. Monsanto lupauksen myötä gmo-siemenet alkoivat hiljalleen korvaamaan perinteiset siemenet viljelyssä. Monsanto vaurastuessa ongelmat alkoivat kuitenkin paljastua viljelijöille.

PATENTTIRIKKOMUSTEN KALLIS HINTA

Ongelmaksi nousi gmo-lajikkeiden käyttölupien hintavuus. Monsanto on patentoinut myymänsä siemenet, jonka myötä viljelijät joutuvat maksamaan vuosittain mittavia summia saadakseen näihin käyttöoikeudet.

Monsanto on keksinyt myös moraalisesti kyseenalaisemman keinon tuottojen maksimointiin. Ujuttauduttuaan markkinoille Monsanto alkoi salaa patenttoimaan myös paikallisten vuosituhansia kasvattamia siemeniä. Oikeus patentointiin saavutetaan lisäämällä perinteiseen siemeneseen uusi geeni. Tällöin alkuperäisestä siemenestä tulee geenimuunneltu ja Monsanto voi periä sen käytöstä maksun. Viljelijän peltoon istutettu siemen

on siis yhtäkkiä Monsanto omaisuutta ja samalla viljelijä on syyllistynyt patenttirikkomukseen. Sakko patenttirikkomuksesta voi olla jopa lähemmäs 10 000 dollaria.

Siementen käyttöoikeuksien sekä patenttirikkomusten mittavat summat ovat ajaneet intialaiset viljelijät perikatoon. Epätoivoisina taloudellisesta tilanteestaan monet ovat päätyneet jopa itsemurhaan. Vuonna 1997 itsemurhat nousivat puuvillan viljelijöiden keskuudessa jo epidemian tasolle. Lähemmäs 16 000 intialaista viljelijää päätyivät riistämään henkensä vuosien 1995-1997 välillä. Ilmiö on huolestuttava, sillä itsemurhat lisääntyivät samoihin aikoihin Monsanto aloittaessa siemenbisneksensä Intiassa. Tutkijat eivät ole kuitenkaan päätyneet yksimielisyyteen itsemurhaepidemian syistä.

Monsanto on saavuttanut viimeisen 20 vuoden aikana monopoliaseman siemenbisneksessä. Monopoliasema on mahdollistanut markkinoiden muokkaamisen Monsanto tarpeiden mukaisiksi. Monsanto on lahjonut viranomaisia sekä kulussien takana pyrkinyt vaikuttamaan kansainvälisiin immateriaali- ja patenttioikeuksiin. Monopoliaseman omaavan Monsanto edessä perinteinen viljelijä on aseeton.

GEENIMUUNNELTU RUOKA VASTAUS ILMASTONMUUTOKSEEN

Monopoliasemaa vahvistamaan Monsanto yhdistyi viime vuonna saksalaisen lääkefirman Bayerin kanssa. Yhdessä he aikovat valloittaa Euroopan ruokateollisuuden geenimuuntelun markkinoiden avulla. Eurooppa ja etenkin Pohjoismaat ovat viime vuosina valveutuneet taistelemaan tulevaisuuden suurinta uhkaa eli ilmastonmuutosta vastaan. Bayer tarjoaa tähän ratkaisuksi geenimuun-

telun. Perinteinen siemen tai kasvi pystyy kasvamaan vain tietyissä olosuhteissa, kun taas geenimuuntelun avulla kyseinen organismi voidaan muokata muuttuviin olosuhteisiin sopivaksi. Tämän vuoksi geenimuuntelun arvellaan pystyvän vastaamaan ilmastonmuutoksen synnyttämään ruokakriisiin ja kasvavan väestön tarpeisiin.

Yrityksen päämäärä on kaikin tavoin kunnioitettava, mutta kulussien takaa paljastuu jokseenkin eettisesti kyseenalaista toimintaa sekä eturistiriitoja. Geenimuuntelun mahdollisista haittavaikutuksista on edelleen liian vähän tieteellistä tutkimusta. Tämän vuoksi Euroopan unionin sisällä valtiot eivät ole päässeet aiheesta yksimielisyyteen. Jotkut näkevät geenimuuntelun tulevaisuuden ratkaisuna ja toiset myrkyllisenä mörköinä, joka vaarantaa koko kansakunnan syöpäriskille. Euroopan unionin sisällä saa viljellä vain harvoja gmo-lajikkeita. Erityisen tiukkaa lainsäädäntö on Saksassa. Tästä huolimatta saksalainen yritys johtaa geenimuuntelun markkinoita. Viljely ulkoistetaan maihin, joissa geenimuuntelua koskeva lainsäädäntö on löyhää tai olematonta. Kuvio ei sinänsä ole uusi, että monopoliaseman omaava suur-yritys hyödyntää vasta kehitymässä olevan maan, tässä tapauksessa Intian, laillisia epäkohtia ajaakseen omaa etuaan.

TUTKIMUSTULOSTEN PUOLUEELLISUUS

Tehokkaan ruuantuotannon ei tulisi tapahtua ihmisten terveyden kustannuksella. Geenimuuntelun tapauksessa tämä on haastavaa, sillä aiheesta tehdyt tutkimukset omaavat usein eturistiriidan. Scientific Americanin mukaan Monsanto on kontrolloinut geenimuuntelun turvallisuutta koskevia tutki-

mustuloksia estämällä negatiivisten tutkimustulosten pääsyn julkisuuteen. Filtrarin läpäisevät vain tutkimustulokset, joissa geenimuuntelu kuvataan samassa valossa kuin Bayerin mainoksissa. Geenimuuntelun vastapuolella toimiva luomuteollisuus harjoittaa vastaavaa toimintaa sponsoroimalla ja tukemalla vain geenimuuntelua kritisoivia tutkimustuloksia sekä kansalaisjärjestöjä.

GEENIMUUNTELUN TULEVAISUUS

Kestävää kehitystä tukevan, turvallisen ja oikeudenmukaisen ruokateollisuuden saavuttaminen on mahdollista. Ylikansallisten järjestöjen yhteistyö valtioiden ja etenkin geenimuuntelua johtavan Bayerin kanssa on välttämätöntä. Ruokateollisuuden tulevaisuus ei voi syntyä intialaisten heikkoa asemaa hyväksikäyttäen. Viljelijöillä tulee olla mahdollisuus harjoittaa perinteistä elantoaan ilman Bayerin hintavia käyttö-lupamaksuja. Asiaa on Intiassa ajanut **Dr. Vandana Shivan** perustama Navdanya-organisaatio, joka on kansainvälisten organisaatioiden avustuksella parantanut viljelijöiden oikeuksia. Monsanto on laitettu vastuuseen perinteisten siementen patenttoimisesta sekä aiheettomien patenttirikkomusten keräämisestä.

Geenimuuntelun turvallisuudesta tulisi varmistua. Euroopassa gmo-tuotteiden viljely on tiukkaan säädeltyä ja myytyihin tuotteisiin tulee merkitä jos kyseessä on gmo-tuote. Tämä ei kuitenkaan koske liha-tuotantoon menevälle karjalle syötettävää rehua, sillä Navdanya-organisaation mukaan jo 70% rehusta on geenimuunnelluista siemenistä peräisin. Geenimuuntelu markkinoiden laajentuessa kasvaa myös tarve itsenäisten tutkijoiden harjoittamalle tutkimukselle. Mahdolliset terveyshaitat tulee selvittää pitkäkestoisten tutkimusten avulla. Kattavien tutkimusten avulla voidaan saavuttaa eettisesti oikeudenmukainen sekä turvallinen ruuantuotanto myös tulevaisuudessa.

Aiheesta voi lukea lisää: Navdanya.org, Bayer.fi, Gmovapaa.fi

TARKOITUS PYHITTÄÄ KEINOT? YRITYSTEN VIHERPESU JA ILMASTONMUUTOS

Helsingin Sanomat uutisoi viime marras-kuussa NBA-tähti **Lauri Markkasen** luopuneen punaisen lihan syönnistä. Samalla Markkanen halusi kannustaa seuraajiaan tekemään vastuullisia ja ympäristöystävällisiä kulutusvalintoja. Jutussa paljastettiin Markkasen kannanoton olevan osa öljynjalostusyhtiö Nesteen #dontchoke-kampanjaa, joka pyrki herättelemään ihmisten tietoisuutta ilmastonmuutoksen vaikutuksista ja saamaan kuluttajat taistelemaan sitä vastaan. Kampanja herätti ihmetystä muun muassa Helsingin Sanomien lukijoiden keskuudessa. Olisiko kampanja räikeää viherpesua? Minkä takia sademetsiä palmuöljyplantaasien tieltä kaatava öljy-yhtiö Neste otti näin näkyvästi kantaa ilmastonmuutoksen torjuntaan?

Ihmiset ovat viime vuosina heränneet ilmastonmuutoksen todellisuuteen, minkä vuoksi ekologisuus ja eettisyys vaikuttavat entistä enemmän yksilöiden kulutusvalintoihin. Yritykset ovat huomanneet tässä kannattavan markkinaraon. Ekologisuutta

käytetään myyntivalttina, vaikka mainostettavat tuotteet tai firmat eivät todellisuudessa olisi ympäristöystävällisiä tai luonnomukaista nähneetkään.

Toimittaja ja bloggari **Suvi Auvinen** kommentoi Nesteen ja Lauri Markkasen yhteistyötä kolumnissaan “Lauri Markkanen mainostaa moraalia – onko väliä kuka mainoksen maksaa?”. Auvinen toteaa, kuinka “olemme pisteessä, jossa elintärkeiden asioiden puolesta eivät voi puhua enää vain moraalisesti valistuneet”. Hän myös korostaa, kuinka lehmää tai ilmastoa ei kiinnosta, kenen tai minkä innoittamina niille suotuisia valintoja tehdään. Onko kuitenkin relevanttia olettaa kaiken viherpesun olevan hyödyllistä kamppailtaessa ilmastonmuutosta vastaan? Entä jos viherpesua hyödyntävät yritykset pyrkivät saamaan ostajia kuluttamaan lisää epäeettisesti ja epäekologisesti valmistettuja tavaroita? Monia pikamuotirytyksiä, kuten H&M:ää, on useaan otteeseen syytettytällaisesta toiminnasta. Pikamuodilla viitataan vaateteol-

lisuuteen, joka pyrkii tuottamaan mahdollisimman paljon vaatteita hyvin edullisilla tuotantokustannuksilla maksimoidakseen myynnin suurelle joukolle kuluttajia.

H&M julkaisee vuosittain yhden Conscious-nimisen vaatemalliston, jonka tuotteet on valmistettu luonnonmukaisista ja kierrätetyistä materiaaleista. Lisäksi H&M:n myymälöihin on mahdollista palauttaa vanhat vaatteet kierrätettäväksi. Jokaiselle vaatteiden palauttajalle annetaan alennuskupongi, jolla he voivat ostaa uusia pikamuotivaatteita entistäkin halvemmalla! Ylen viime elokuussa julkaisemassa artikkelissa “Harva tietää halpavaatteen todellisen hinnan” haastateltu professori Minna Halme toteaaakin, kuinka “käytettyjen vaatteiden vastaanottaminen voidaan tulkita viherpesuksi, jossa kuluttajalla on parempi omatunto ostaa uusia vaatteita, kun hän samalla luulee tekevänsä jotain hyvää palauttamalla entiset.”

Conscious-kokoelma pois lukien H&M:n vaatteet on valmistettu synteet-

tisistä materiaaleista, joita ei ole mahdollista kierrättää uudelleen kankaaksi. Ainoa vaihtoehto näiden hävitykseen on polttaminen. Tanskan TV2:n Operation X -ohjelma paljasti vuonna 2017 H&M:n lähettäneen poltettavaksi vuodesta 2013 lähtien vuosittain keskimäärin 12 tonnia täysin käyttökelpoisia, myymättä jääneitä vaatteita. Tämä tieto tuntuu ristiriitaiselta H&M:n kampanjoissa näyttävästi kierrättämisen puolesta. Sanat eivät vastaa tekoja.

Auvinen kirjoittaa kolumnissaan, kuinka "kaikki tajuavat Nesteen olevan yksi maailman suurimmista pahisfirmoista". Tämä nostaa esiin hienoisen rajanvedon pikamuotiyriyten viherpesun ja Nesteen #dontchoke-kampanjan välillä. Öljy-yhtiöiden tiedetään olevan globaalisti suuria saastuttajia. H&M:ään, Zaraan tai Bershkaan ei liitetä samanlaista "pahisleimaa", vaikka pikamuotiteollisuus on maailman toiseksi saastuttavin teollisuudenala heti öljyteollisuuden jälkeen. Vaatebisnekseen

yhdistetään pilaantuneen maaperän ja pohjavesien sekä jatkuvien ihmisoikeusrikkomusten sijaan lähinnä muotiblogit, ostoskeskusten säihkyvät näytekkunat ja "materialismionnellisuus".

Tarvitsemme lainsäädäntöä, joka velvoittaa yrityksiltä läpinäkyvyyttä niin toiminnassaan kuin markkinoinnissakin. Näin ei syntyisi tarvetta tai edes mahdollisuutta yritysten viherpesuun. Samalla kuluttajien olisi halutessaan helpompi tehdä vastuullisia ostopäätöksiä.

RADIKALISMI ANTAA ROOLIN JA .. YHTEISEISÖN

Radikalismi on ilmiönä moniulotteinen ja monisyinen, eikä se ei ole millään muotoa vain tämän päivän ilmiö. Radikalismia on ollut niin pitkään kuin on ollut poliittisia järjestelmiäkin, vaikka nykymediaa seuraamalla voisi luulla toisin.

Euroopassa radikalisoituneita ryhmiä ovat olleet lähihistoriassa uskonnollisten ryhmien lisäksi erilaiset poliittiset liikkeet. Esimerkkeinä voidaan pitää vaikkapa kommunisteja tai äärioikeiston järjestöjä, kuten radikalisoitunutta lapuanliikettä Suomessa. Radikalisoitumiselle altistavia tekijöitä ovat muun muassa tietyn yhteiskunnallisen ryhmän marginalisoituminen, taloudellinen epätasa-arvoisuus sekä heikot vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnassa. Radikalisoitumiselle alttiita ryhmiä ovat juuri ne, jotka kokevat yhteiskunnan; valtion tai hallituksen epäoikeudenmukaiseksi tai tehottomaksi eivätkä tunne lojaaliutta tai yhteenkuuluvuutta näitä kohtaan. Toisinaan myös valtio voi radikalisoitua tai tukea radikalisoitumista jotakin toista yhteiskunnan osapuolta vastaan.

Tämän hetken Euroopassa on havaittavissa yhteiskunnallista jakautumista esimerkiksi työttömyydestä johtuvaa nuorison syrjäytymistä, joka on omiaan altistamaan tiettyjä osia yhteiskunnasta eri tasoiselle radikalisoitumiselle. Erityisesti ne toisen ja kolmannen sukupolven maahanmuuttajat, jotka tuntevat kuulumattomuutta niin ympäröivään yhteiskuntaan kuin vanhem-

pienkin kulttuuriin, ovat riskialttiissa asemassa.

GLOBAALIA JENGIKULTTUURIA

Tämän päivän radikalisoitumista voisi verrata jengikulttuuriin, sillä altistavat tekijät ovat osittain samat. Lisäksi ryhmien levittämä kuvasto muistuttaa gangsterikuvastoa aseiden ja väkivallan ihailullaan. Useat radikalisoituneista nuorista, jotka ovat lähteneet esimerkiksi vierastaistelijoiksi, ovat olleet myös aikaisemmin syyllistyneet pikkurikoksiin. Huomattava osa järjestöihin värväämisestä tapahtuukin vankiloissa. Siispä nykypäivänä osa niistä nuorista, jotka olisivat kenties aiemmin liittyneet jengeihin päätyvätkin suorittamaan terroritekoja, mikä osoittaa tämän päivän radikalisoitumisen globaalina ulottuvuuden.

Radikalisoituminen ei ole ainoastaan alempien tai kouluttamattomien yhteiskuntaluokkien ilmiö myös korkeakoulutettuja nuoria lähtee vierastaistelijoiksi. Tällöin ratkaisevassa asemassa voi olla juuri tulevaisuuden epävarmuus ja kuulumattomuus yhteiskuntaan. Lisäksi nuoruuteen oleellisesti liittyvä itsensä etsiminen on

altistava tekijä. Usein värvääminen ja radikalisoituminen ovatkin hyvin nopeaa ja intensiivistä, ja asioiden kyseenalaistamiselle ja perääntymisen mahdollisuuksille ei jää aikaa. Tämä on selvästi huomioitu ISIS:in kaltaisissa järjestöissä, sillä kaukaa saapuvat taistelijat värvätään mielellään esimerkiksi itsemurhaiskuihin. Taustalla on luultavasti ennakoiva ajatus, että innostuksen laannuttua tulokkaat haluaisivat palata kotiin.

Monet järjestöt, pääasiassa ISIS, levittävät tehokkaasti internetissä viestiään ja saavuttavat näin vaikutteille alttiita ihmisiä. Tämän tyylinen "ympäristöstä riippumaton" radikalisoituminen on yleistä varsinkin Euroopassa. Viesti on muokattu juuri kohderyhmää houkuttavaksi, eli järjestöjen videoissa mahtillaan aseilla, seikkaillaan videopelimäisessä ympäristössä, tapetaan "pahiksia" ja korostetaan yhteishenkeä. Osassa videoista on myös viitteitä seksuaalisuuteen ja lupauksiin naisseurasta.

Pelkät värväysvideot, lehdet ja mainokset eivät itsessään vielä saa ihmisiä radikalisoitumaan, vaan niiden etsimiselle ja viestin vastaanottamiselle on oltava olemassa kannustin. Sen jälkeen, kun kipinä liittyy radikaaliin järjestöön on syttynyt, on

Toimeentulo vahvistaa osallisuuden kokemusta yhteiskunnassa.

tiedon ja verkostojen löytäminen internetistä helppoa ja nopeaa. Vaikka sivustojen liikennettä pyritäänkin tarkkailemaan, voi tilanne kehittyä niin nopeasti, ettei siihen ehditä reagoimaan. Juuri tiedon löytämisen vaarallisuus voi olla osa seikkailun ja kapi-nallisuuden tunnetta.

KOTIKASVATUKSENA RADIKALISMI

Nuorten radikalisoitumiseen on kuitenkin monia muitakin teitä. Radikalisoituminen voi alkaa jo kasvatuksesta, kuten monilla sionisteilla Israelin siirtokunnissa. Tällöin uskonnollinen radikalismi koskee koko yhteisöä enemmän kuin vain tiettyä yksilöä. Tällaisissa yhteisöissäkin kaikkein radikaaleimmin käyttäytyvät usein nuoret, ja tämän taustalla saattaa olla esimerkiksi hyväksynnän hakeminen aikuisilta ja osoittaa paremmuutta edellisen sukupolven edustajille.

Perheiden vaikutus on keskeinen ja esimerkiksi joukkomurhasta tuomittujen henkilöiden kuvan asettaminen kodin seinälle kielii vahvasta asennoitumisesta. Äärimäinen ulkoisen uhan kokeminen on läsnä ja

kaikki toiminta oikeutetaan henki hengestä -tyylisellä retoriikalla. Tässä ajattelumallissa ihmiset kokevat olevansa alati uhan alla ja joutuvat ikään kuin pakotettuina taistelemaan olemassaolostaan. Tällainen ajattelu ei kuitenkaan vastaa kaikkien israelilaisten mielipiteitä ja suuri osa siirtokuntalaisista ja muista radikalisoituneista henkilöistä on Israeliin muuttaneita ensimmäisen tai toisen sukupolven siirtolaisia.

RADIKALISOITUNUT VALTIO ANTAA SIVILEILLE VALTAA

Samankaltainen tilanne on myös Pakistanissa, jossa äärimmäisen tiukan jumalanpilkan tuomitsevan lain toimeenpanon varjolla ihmiset ottavat usein oikeuden omiin käsiinsä. Tällöin myös valtion itsensä voi ajatella radikalisoituneen, sillä Pakistanin uskonnollinen lainsäädäntö on erittäin ankarammista. Kuolemantuomioita toteutetaan kuitenkin harvoin ja väkivaltainen rankaiseminen jätetään siviiliväestön toteutettavaksi. Useat syytteessä olleet ovatkin kuolleet juuri vapautumisen jälkeen

tai vastaavasti heidät on murhattu jo ennen kuin virkavalta on ennättänyt tutkia asiaa.

Toiminnan tavoitteena voi nähdä pyrkimyksen pitää Pakistanin uskonnolliset vähemmistöt vaiettuina. Viime vuosina hallituksen on kuitenkin ollut pakko hillitä radikalismia, sillä teot ovat kohdistuneet myös poliittisiin päättäjiin ja vaarana on konfliktien leviäminen myös muiden muslimiryhmien väliseksi. Uskonnollisesti radikaaleja ovat esimerkiksi erilaiset suufiryhmät, jotka hyväksyvät väkivallan käytön profeetan nimen pilkkaajia vastaan. Niin Israelissa kuin Pakistanissakin uskonnollinen radikalismi näkyy ihmisten harjoittamassa omankädenoikeudessa niiden kohdalla, jotka eivät usko valtion suoriutuvan niistä ideologian määrittämisestä vaatimuksista, jotka sille on annettu.

TOIVOTON TULEVAISUUS VIE VIERASTAISTELIJAKSI

Uskonnollinen radikalisoitumisen taustalla vaikuttavat taloudelliset tilanteet, kuten tilanne on usein Pohjois-Afrikassa. Korkeat työttömyystilastot etenkin juuri nuorten

keskuudessa houkuttelevat liittymään vierastaistelijoiksi Irakin ja Syyrian konflikteihin, sillä taistelijoille on maksettu verrattain hyvää palkkaa. Esimerkiksi Tunisiassa työttömyysluvut ovat olleet huonoimmillaan jopa 30-40%. Monessa Pohjois-Afrikan maassa työttömyys on etenkin nuorille miehille taloudellisen ahdingon lisäksi valtava sosiaalinen rasite, sillä omavaraisuus on miehen statuksen ehto yhteiskunnassa.

Varattomana nuoret jäävät välitilaan, sillä irtautuminen perheestä ja avioituminen on mahdotonta. Pohjois-Afrikasta on ollut tapana myös aikaisemmin lähteä taloudellisesti haastavina aikoina muualle töihin, ja esimerkiksi 1970-luvulla Marokosta Eurooppaan lähteneet työntekijät menestyivät hyvin. Siispä lähteminen, jopa vierastaistelijaksi naapurimaan konfliktiin, voi tuntua paremmalta vaihtoehdolta kuin paikoilleen jääminen. Tällöin radikaaleihin liikkeisiin liittyneillä henkilöillä ei välttämättä

ole varsinaista ideologista lähtökohtaa. Syyt lähteä vierastaistelijaksi eivät myöskään ole toisiansa poissulkevia, vaan syitä voi olla monia ja ne voivat vaikuttaa samanaikaisesti.

OSATTOMUUS ALTISTAA, MUTTA OSALLISUUS SUOJELEE

Radikalisoitumisen syyt eivät ole aina samanlaisia tai yksiselitteisiä, mutta käyttäytyminen on yleisempää tietynlaisessa ympäristössä. Radikalisoitumisesta itsessään ei siis voida puhua yhtenäisenä ilmiönä, mutta sen taustalla vaikuttavat olosuhteet ovat usein samankaltaisia. Radikalisoitumiseen kuuluu olennaisesti niin sanotun oman käden oikeuden hyväksyminen sekä heikentynyt luottamus valtiovaltaan. Lisäksi usko siihen, että yksilö tai ryhmä tietäisi päättäjiä paremmin, kuinka yhteiskunta tulisi järjestää on keskeinen.

Valitettavasti tämän hetkinen pakolaiskriisi Lähi-idässä, Afrikassa sekä pienemässä mittakaavassa myös Euroopassa, yhdistettynä lukuisiin konflikteihin ovat omiaan kasvualustana erilaisille radikaaleille järjestöille. Radikalismia vastaan kamppaillessa tulisikin keskittyä sitä synnyttävien olosuhteiden karsimiseen, eikä välttämättä yksittäisten ihmisten tai radikaalien verkostojen etsimiseen. Varsinkin internetissä radikaalia propagandaa on mahdotonta karsia kokonaan ja osaltaan materiaalin sensurointi ja vaikea saatavuus voivat jopa voimistaa mielenkiintoa järjestöjä kohtaan.

Radikalisaation ehkäisyssä ratkaisuna voisikin käyttää radikalismia omia keinoja. Tarjota yhteisöllisyyttä ja joukon johon kuulua. Vahvistaa mahdollisuutta päätöksentekoon ja kykyä vaikuttaa. Ja ennen kaikkea luoda osallisuutta, joka ehkäisee syrjäytymistä.

Koulutus ja työ antavat tulevaisuuden näkymiä, jotka ehkäisevät radikalisoitumista. Kuvassa Asmaran opettajakoulutuslaitoksen opiskelijoita, edessä Tsegateab Zecarias.

KIRJA-ARVOSTELUT

ILOPANGON VANKILAN NAISET

Kirja kertoo El Salvadorin paha-maineisimmassa vankilassa, Ilopangossa, vankeusrangaistustaan suorittavista tai sen suorittaneista naisista. Kirja perustuu vankilassa olleiden naisten haastatteluihin ja antaa näin äänen niille, joilla sitä muuten ei todennäköisesti olisi. Haastattelujen lomassa saa käsitöksen myös El Salvadorin poliittisesta ja henkisestä ilmapiiristä. Teos on helppolukuinen, runsaasti kuvitettu ja ennen kaikkea erittäin mielenkiintoinen. Sitä voikin läm-

pimästi suositella kaikille, joita ihmisoikeudet ja erityisesti naisen asema kiinnostavat globaalilla tasolla.

El Salvador on äärikatolinen, korruptoitunut ja köyhä valtio, jossa voidaan lähes mielivaltaisesti tuomita vankeusrangaistukseen. Eri-laiset jengit hallitsevat sen arkipäivää, ja rikollisuus liittyykin usein jengeihin. Haastateltujen naisten mukaan suuri osa naisvangeista on tuomittu syyttöminä tai jonkinlaisina rangaistuksen sijaiskärsijöinä. Varakkaammilla naisilla on mahdollisuus hankkia kunnollinen asianajaja, johon köyhistä oloista tulevilla ei ole varaa.

Poikkeustilan tultua El Salvadorissa voimaan vuonna 2016 tilanne vankiloissa on heikentynyt nopeasti. Edes punaisen ristin avustustyöntekijöitä ei enää ole päästetty vankiloihin. Vankeusrangaistukset ovat tyyppillisesti myös pitkiä: normaali rangaistus esimerkiksi kiristyksestä, huumausainerikoksesta, abortista tai jopa keskenmenosta saattaa olla useita vuosikymmeniä. Tämän seurauksena vankilat ovat niin täynnä, että ne pullistelevat liitoksistaan ja naiset viettävät vuosia selleissään lattialla nukkuen, koska sängyt ja patjat ovat loppuneet. Yhdessä sellissä saattaa olla satoja naisia. Vangit joutuvat maksamaan jokaisesta päivästä, jonka vankilassa viettävät. Kaikki muukin on maksullista, esimerkiksi wc-paperista joutuu maksamaan moninkertaisen hinnan vankilan ulkopuoliseen maailmaan verrattuna. Vankilaruoka on lähes syömäkeltovotonta ja useat naiset kertovat ruuan sisältämistä madoista.

Helposti voisi kuvitella, että kirja on kovin synkkää luettavaa, mutta se on myös täynnä toivoa ja tarinoita selviytymisestä. Monet naiset kokevat vankilarangaistuksen osana Jumalan suunnitelmaa. Totta onkin, että monille naisille vankila on ollut ainoa paikka, jossa he ovat voineet jatkaa esimerkiksi kesken jääneen peruskoulun loppuun tai suorittaa muita opintoja. **NINA JOKIRINNE**

ÄÄRIMMÄISEN ONNEN MINISTERIÖ

Arundhati Roy jatkaa rohkealla yhteiskunnallisella linjalla toisessa romaanissaan, jossa Intia kuvataan mosaiikiksi, jonka kautta heijastuu monenlaiset ihmiskohtalot.

Arundhati Roy kuljettaa romaanissa Äärimmäisen onnen ministeriö lukijaa pohjoisintialaisen sielunmaiseman läpi. Kirjan päähenkilöinä seurataan hijraa eli intersukupuolista Anjumia, joka elää kaltaistensa kanssa Delhissä, sekä Tiloa, jonka elämään kietoutuvat

Kashmirin alueen kahnaukset. Kirjan edetessä Roy saattaa nämä kaksi henkilöä yhteen. Hän liittää arjen yksityiskohdat ja tarinan päähenkilöiden kokemukset hengästyttäväksi labyrintiksi, jossa avautuu maisema inhimilliseen, ymmärrettävään Intiaan. Taitavana kielenkäyttäjänä myös hänen kirjoitustapansa on mutkitteluva – kuvailevat jaksot vaihtelevat monipolvisen dialogin kanssa ja tuovat lukijan lähelle sitä universaalia kosketusta, josta heijastuvat monenlaiset ihmiskohtalot.

Roy'n kirja osoittaa, kuinka yhteiskunnallisen sanan voimaa ei sovi aliarvioida fiktiokirjallisuudessaan. Roy'n ensimmäinen romaani julkaistiin vuonna 1997 eli kaksikymmentä vuotta ennen Äärimmäisen onnen ministeriötä. Välissä Roy on kuitenkin kirjoittanut laajasti faktakirjallisuutta ja myös implisiittisesti viitannut siihen, kuinka samanlaisia hänen kirjoittamansa tekstit ovat. Se näkyy siinä, kuinka yhteiskunnallisesti valveilla romaani on. Romaanissa käydään läpi useita nykyajan Intian poliittisia kriisejä, jotka kiteytyvät Tilon kipeään hahmoon, sillä hänen kohtalonsa määrittyy Pakistanin ja Intian välisen sodan seurausten perusteella.

Samalla tavalla toinen Intian modernin ajan suurkirjailijoista, Salman Rushdie, käyttää hyväkseen todellista yhteiskunnallista tilannetta kirjallisuudessaan. Hän on todennut satiirin ja kyseenalaistamisen olevan aina vapauden puolella – kuten kirjallisuuskin parhaassa tapauksessa. Roy ja Rushdie ovat esimerkkejä Intian ensimmäisen itsenäisen sukupolven kirjailijoista, jotka kirjoituksissaan tuovat laajasti esille yhteiskunnallisia teemoja ja haluavat välittää myös kipeitä totuuksia Intian tilanteesta.

Se on erityisen tärkeää, sillä intialaisten oma ääni ei kuulu länsimaisessa mediassa, vaan uutisten aiheet suodattuvat usein englanninkielisen median kautta, jossa tartutaan usein tiettyihin stereotyyppisiin. Kirjallisuuden voima on sen sanamäärässä: tietynlaisia tarinoita voidaan luoda ja toistaa vain tarpeeksi laajoissa teoksissa. Senkin vuoksi on tärkeä kertoa Intiasta ja muista kolonisoiduista maista paikallisten omilla äänillä. Roy'n teos tarjoaakin juuri tätä lukijalleen – paikallisen näkökulman maahan, joka kamppailee monivivahteisten ongelmien kanssa, mutta jossa on myös paljon muutoshalua ja -voimaa voittaa kamppailut. **MAIJA LUHTASELA**

ORSAKADE GENMODIFIERADE FRÖN TUSENTALS INDIERS SJÄLVMORD?

Morgonen gryr i Indien då de lokala jordbrukarna går till sina odlingar. Färden ackompanjeras av den ljudliga fågelsången och de förbiåkande skottrarnas mullrande. Framför dem öppnar sig en vid åker där de odlar bomull. I dessa landskap har de indiska jordbrukarna utövat näringsgrenen i tusentals år. Utsädet och odlingskulturen går från generation till generation.

Den traditionella odlingskulturen upphörde efter 1990-talet då jätteföretaget Monsanto från USA steg in på Indiens utsädesmarknad. Monsanto presenterade framtiden för den lokala regeringen, en odlingsteknik som byggde på genmodifierade grödor (GMO). Med genmodifiering menas att arvsanlag till en växt eller en annan organism ändras i ett laboratorium med hjälp av gener från andra organismer. I och med Monsanto's löften började gmo-fröna sakta ta över marknaden och tränga undan de traditionella fröna. Medan Monsanto blev allt rikare började problemen med fröna ändå avslöjas för jordbrukarna.

PATENTBROTTENS HÖGA PRIS

Ett problem blev priset på gmo-utsädes licens. Eftersom Monsanto har patent på fröna måste jordbrukarna årligen betala stora summor för att få rätt att använda fröna.

Monsanto har också hittat på ett annat mer moraliskt tvivelaktigt sätt för att maximera sin vinst. När Monsanto väl lyckats komma in på marknaden började det i smyg lägga patent också på dom ursprungliga fröna som jordbrukarna använt sig av i tusentals år. Rätten till patent får man genom att lägga till en ny gen i fröet. Genom att modifiera de ursprungliga sorterna kan Monsanto kräva betalt för deras

användning. Fröet som odlats i jordbrukarens åker är alltså plötsligt Monsanto's egendom och jordbrukaren är skyldig till patentbrott. Boten för patentbrott kan närma sig 10 000 dollar.

Fröna's licens och patentbrottets höga pris har fått de indiska jordbrukarna att gå i konkurs. Förtvivlade över sin dåliga ekonomiska situation har många av dem till och med gjort självmord. År 1997 steg självmorden som bomullsodlarna gjort till en så hög nivå att det kan kallas en epidemi. Nästan 16 000 indiska jordbrukare tog sitt liv mellan åren 1995 och 1997. Fenomenet är allvarligt; självmorden ökade i samma tider som Monsanto började sin fröbusiness i Indien. Forskarna är ändå inte eniga om självmordsepidemiens orsaker.

Monsanto har under de senaste 20 åren fått monopol på fröbusinessen. Monopolställningen har gjort det möjligt för Monsanto att forma marknaden enligt sina egna behov. Monsanto har mutat myndigheter och strävat till att bakom kulisserna påverka den internationella immaterial- och patenträtten. Inför Monsanto som innehar monopol är den traditionella jordbrukaren hjälplös.

DEN GENMODIFIERADE MATEN SOM LÖSNING TILL KLIMATFÖRÄNDRINGEN

För att stärka sitt monopol allierade sig Monsanto förra året med det tyska läkemedelsföretaget Bayer. Tillsammans skulle de erövra Europas livsmedelsindustri med hjälp av den genmodifierade marknaden. Europa och framförallt Norden har under de senaste åren tagit itu med att kämpa mot framtidens största hot, klimatförändringen. Bayer erbjuder genmodifierad mat som lösning till detta. Ett traditionellt frö eller en växt kan växa

bara i vissa förhållanden, medan man med hjälp av genmodifiering kan anpassa organismen till många olika slags förhållanden. Tack vare det tror man att man med genmodifieringens hjälp kan svara för den matkris som orsakats av klimatförändringen och den växande befolkningens behov.

Företagets målsättning är i princip oklanderligt men bakom kulisserna avslöjas till viss del etiskt problematisk verksamhet och intressekonflikter. Det finns ännu för lite vetenskaplig forskning om genmodifieringens nackdelar. På grund av det här har länderna inom Europeiska unionen ännu inte blivit eniga i frågan. En del ser genmodifieringen som framtidens lösning, medan andra ser det som ett giftigt monster som riskerar att hela befolkningen får cancer. Inom Europeiska unionen får man odla bara en del gmo-grödor. Tyskland har en särskilt sträng lagstiftning. Ändå är det ett tyskt företag som leder den genmodifierade marknaden. Jordbruket flyttas till länder där lagstiftningen gällande genmodifiering är slapp eller obefintlig. Mönstret är inte nytt i sig, det är inte första gången ett storföretag med monopol utnyttjar luckor i ett utvecklingslands lagstiftning, i det här fallet Indiens, för att driva sina egna intressen.

PARTISK FORSKNING

Den effektiva livsmedelsproduktionen borde inte ske på bekostning av människors hälsa. I fråga om genmodifiering är det utmanande, för forskningen om ämnet innehåller oftast en intressekonflikt. Enligt Scientific American har Monsanto kontrollerat forskningen kring genmodifiering så att bara för Monsanto positiva forskningsresultat publiceras, alltså sådana resultat

som hävdar att genmodifiering är säkert, och där genmodifieringen framställs i samma ljus som i Bayers reklamer. Ekoproduktionen som verkar på motsatt sida stöder och sponsorerar i sin tur bara forskningsresultat och organisationer som kritiserar genmodifieringen.

GENMODIFIERINGENS FRAMTID

Det är möjligt att uppnå en livsmedelsindustri som stöder hållbar utveckling, och som är rättvis och säker. Övernationella organisationers samarbete med staterna och framförallt Bayer, som leder genmodifieringen, är nödvändig. Livsmedelsindustrins framtid kan inte bygga på att utnyttja indiernas utsatta situation. Jordbrukarna måste ha möjlighet att utöva sin traditionella näringsgren utan att behöva betala höga licenser till Bayer. I Indien verkar den av **Dr Vandana Shiva** grundade organisationen Nardanya, som med hjälp av andra internationella organisationer har förbättrat jordbrukarnas rättigheter. Monsanto har fått ta ansvar för att ha patenterat traditionella grödor och för att ha uppburit ogrundade patentsättningar.

Man borde få veta om genmodifieringens säkerhet. I Europa är odlingen av gmo-utsäde noggrant reglerad och det måste stå på produkten om den är genmodifierad. Det här gäller ändå inte fodret som nötkreaturen som används inom köttproduktionen äter, för enligt Navdanya-organisationen är redan 70 % av fodret odlad med genmodifierade frön. Då den genmodifierade marknaden sprider sig och blir större ökar också behovet av forskning driven av självständiga forskare. De möjliga hälsoriskerna måste tas reda på via långvarig forskning. Med omfattande forskning kan man uppnå en etiskt rättvis och säker livsmedelsproduktion också i framtiden.

Här kan du läsa mer om ämnet: Navdanya.org, Bayer.fi, Gmopapaa.fi

FÅR MAN ENS SKRATTA ÅT DET HÄR?

Hur kan man med hjälp av humor få slut på rasistiska och sexistiska fördomar, och när bidrar humorn endast till att förstärka stereotyper?

Så gott som alla har stött på följande situation när man skämtar om någonting i en kompisgrupp, scrollar igenom sina sociala medier eller ser en stand up show; någon berättar ett skämt, som på grund av sitt innehåll bemöts av förvirring, irritation och indignation istället för skratt. Orsaken till detta är ofta att skämtets humorvärde antingen öppet eller implicit grundar sig på rasistiska, sexistiska, homofobiska eller på något annat sätt diskriminerande utgångspunkter. Många tror att vissa samhällligt känsliga ämnen, exempelvis våldtäkter eller rasistiska våldsdåd, aldrig kan behandlas med humor. Vid den andra ytterpunkten finns å andra sidan personer, som anser att man är överdrivet känslig om man blir sårad av skämt. För dem är humorns kärna uttryckligen det att ingenting är heligt.

För att lösa denna motstridighet är det först och främst viktigt att förstå vissa saker om humorns grundläggande karaktär. En del av humorns glans - och problematik - ligger i att den till stor del grundar sig på överraskande associationer samt att man överdriver och tänjer på sanningen, det vill säga just sådana företeelser som i normala sakdiskussioner anses vara osakliga. Det kan således vara mycket svårt att ifrågasätta kränkande skämt. Ofta verkar det räcka med att försvara sig genom att säga "det bara var ett skämt" eller "nuförtiden kan man inte skämta om någonting utan att någon blir sur". Då utgår man ifrån att humorn inte behöver förankras i verkligheten och att de som problematiserar ett skämt endast vill förstöra det. Humor är som en ansvarsfri

zon, där den som drar ett skämt kan använda språket kreativt, utan att behöva bekymra sig om hur andra människor uppfattar skämtet. En sådan synpunkt är på många sätt problematisk, eftersom förhållandet mellan det man säger, publikens reaktion och bredare samhällliga strukturer är mycket invecklat.

Ett exempel som kan nämnas för att skildra humorns komplexa karaktär är fotbollsspelarens **Daniel Alves** reaktion, när han blev utsatt för rasism under en match i Barcelona år 2014. Motståndarlagets anhängare ropade rasistiska glåpor samt imiterade djungelrop när Alves hade bollen och till slut kastade någon en banan mot honom. Istället för att bli arg besvarade Alves gesten genom att ta en tugga av bananen medan han gick för att sparka en hörna. Alves lyckades vända den rasistiska situationen upp och ner med den överraskande och busaktiga gesten, men samtidigt kan det hända att han oavsiktligt förstärkte rådande tankesätt. Att bekämpa rasism med humor kan misslyckas bland annat på grund av att den som drar ett skämt inte kan styra de förhållanden, i vilka skämtet läses eller hörs. Fastän humor kan fungera på kort sikt - exempelvis i en jobbig situation - för att lösa diskriminerande situationer, finns det en risk att humorn i slutändan kan bidra till att rasistiska tankesätt blir normaliserade. Det finns konkreta bevis om detta; forskningen säger att när man underkastar sig sexistisk humor kan det leda till att män förhåller sig mindre allvarligt till våldtäkter samt att kvinnors uppfattning om sig själva som objekt förstärks.

Betyder detta således, att alla skämt som behandlar ojämlikhet ska slopas? Inte nödvändigtvis, eftersom komikerns identitet och skämtens synvinkel har mycket stor betydelse. Särskilt i USA har man märkt att folk börjat uttrycka sig mindre rasistiskt då de fått höra mörkhyade, latinos samt representanter från andra minoriteter skämta om sina etniska bakgrunder. I sådana situationer är komikerns etniska bakgrund väsentligt,

eftersom tillhörighet till en viss grupp ger mer utrymme att behandla ämnen som berör gruppen ifråga. Då är det inte meningen att förstärka rasistiska föreställningar för att få till ett bra skämt, utan tanken är att man ifrågasätter diskriminerande hållningar i samhället genom att ta upp dem ur överraskande synvinklar, exempelvis med hjälp av satir. Sättet som man närmar sig en viss fråga har också stor betydelse, vilket **Marianne Keisalo** på ett bra sätt förklarar i sin bloggtext: "Det är en annan sak att skratta åt skämt som handlar om en våldtäktsman eller rasism som ett fenomen, än att skratta åt skämt som hånar personer som fallit offer för våldtäkt eller rasism." Med andra ord ska man inte dra skämt på bekostnad av offer, utan istället ifrågasätta de strukturer och fenomen som gjort dem till offer. Till detta hör även uppfattningen om maktförhållanden. Man tänker ofta att marginaliserade grupper får kritisera ojämlika strukturer samt de grupper som drar nytta av dem, medan samma rättigheter inte ges åt det andra hållet.

Det lönar sig att vara lite finkänslig även när man använder humor i vardagliga situationer, eftersom det sällan är värt att sära en annan människa bara för att få dra ett skämt. Om man är osäker på huruvida ens skämt kan tolkas på ett annat sätt än man tänkt sig, är det bra att fundera på om skämtet förstärker en skadlig stereotyp eller någon diskriminerande struktur. Ansvaret att uppfatta skämtet "på rätt sätt" kan inte enbart läggas på åhöraren; man

kan inte förutsätta att ens åhörare delar ens sinne för humor. Vem som helst kan begå övertramp i ett försök att vara rolig. När det händer är det avgörande att man förhåller sig öppet till andra människors synpunkter. Ofta är det enklare att lyssna empatiskt och be om ursäkt, än att börja argumentera om skämtets ursprungliga avsikt. Sådana diskussioner skapar i bästa fall en god diskussionskontakt, när ingen behöver vara rädd för att bli stämplad som glädjedödare när man märker att ett skämt gått aningen för långt. Humor är en svår gren, men i bästa fall för den människor samman bättre än någon annan form av kommunikation.

Changemakerfin